

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ , અમદાવાદ

આર/અપીલ ફોમ ઓર્ડર નંબર ૩૭૧/૨૦૧૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમુર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

સહી/—

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી હા.

આપવામાં આવી શકે છે?

૨ પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?

હા.

૩ શું તેમના સ્વામી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?

ના.

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ ના.

કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો

સમાવેશ થાય છે?

આ ચુકાદાને ટ્રાયલ ન્યાયતંત્રમાં પ્રસારિત કરો.

=====

જગદિશભાઈ મધુભાઈ પટેલ

વિરુદ્ધ

સરસ્વતીબેન તે આશારામ રેવેનદાસ ના વિધવા અને અન્ય ૧ (ઓ)

=====

ઉપસ્થિત

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ તરફે વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી દેવેન પરીખ સાથે શ્રી એસ. પી.

મજમુદાર (૩૪૫૬)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧.૧ તરફે શ્રી દીપક બી. પટેલ (૩૭૪૪)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ તરફે સિંધી અને કંપની (૨૭૨૫) ના શ્રી સમિક ભટ્ટ,

વરિષ્ઠ વકીલ સાથે શ્રી મિહિર જોશી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમુર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ: ૨૯/૦૭/૨૦૧૯

સી એ વી જજમેન્ટ

૧. સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ (ટૂંકમાં "સી. પી. સી".) ના આદેશ ૪૩ નિયમ ૧ (આર) સાથે વાંચવામાં આવેલી કલમ ૧૦૪ હેઠળની આ અપીલ મૂળ વાદીના કહેવા પર છે અને મુખ્ય વરિષ્ઠ સિવિલ જજ, અમદાવાદ દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ માં તા. ૦૯/૧૦/૨૦૧૫ ના રોજ આંક-૨૧૧ થી પસાર કરાયેલા આદેશ સામે છે. સી. પી. સી. ના આદેશ ૩૯ નિયમ ૨એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ વાદી દ્વારા આંક ૨૧૧ ની અરજી પસંદ કરવામાં આવી હતી અને તે નીચેની અદાલત દ્વારા વિવાદિત આદેશ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૨. સગવડતા માટે, અહીં અપીલકર્તાને મૂળ વાદી તરીકે ઓળખવામાં આવશે અને અહીં પ્રતિવાદીઓને મૂળ પ્રતિવાદી તરીકે ઓળખવામાં આવશે.

૩. આદેશમાંથી આ અપીલને જન્મ આપતી હકીકતો નીચે પ્રમાણે સારાંશિત કરી શકાય છે:

૩.૧ આ વિવાદ અમદાવાદના વેજલપુર ખાતે આવેલી અને આશરે ૯ એકર અને ૪૯ ગુંઠા ક્ષેત્રફળ ધરાવતી, સર્વે નં. ૧૨૬, ૧૯૧/૨, ૧૯૭, ૩૪૯, ૧૧૩૯, ૧૨૪૧/૨, ૧૨૪૫/૧, ૨૬૭ અને ૨૧૮ વાળી જમીનને લગતો છે. પ્રશ્નવાળી આ જમીનના મૂળ માલિક બાઈ સરસ્વતીબેન (મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૧, જેઓનું

અવસાન થયેલ હોવાથી હવે કાયદેસરના વારસદાર તરીકે તેમના પુત્રને જોડવામાં આવેલ છે) હતા. સ્વર્ગસ્થ બાઈ સરસ્વતીબેને તારીખ ૨૭/૧૦/૧૯૬૪ ના રોજ સદર જમીન અંગે પાંચ વ્યક્તિઓની તરફેણમાં કબજા વિનાના બે વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપ્યા હતા. આ વેચાણ દસ્તાવેજો નોંધાયેલા હતા, જેના નંબર ૮૯૨૫/૧૯૬૪ અને ૮૯૨૭/૧૯૬૪ છે.

૩.૨ ૦૪/૦૩/૧૯૬૫ ના રોજ, ખરીદનારાઓએ મેસર્સ અર્બુદા કોર્પોરેશનના નામે એક ભાગીદારી પેઢી બનાવી.

૩.૩ ૦૭/૦૯/૧૯૬૫ ના રોજ, મેસર્સ અર્બુદા કોર્પોરેશનની નોંધણી કરવામાં આવી. પાછળથી, પ્રશ્નવાળી જમીનને ભાગીદારી પેઢીની મિલકતનો એક ભાગ બનાવવામાં આવી.

૩.૪ મેસર્સ અર્બુદા કોર્પોરેશને તારીખ ૦૭/૧૨/૧૯૭૨ ના રોજ મેસર્સ શ્રી ગણેશ લેન્ડ ઓર્ગેનાઇઝર (દાવામાં પ્રતિવાદી નંબર ૨) સાથે ડેવલપમેન્ટ કરાર કર્યો.

૩.૫ મેસર્સ શ્રી ગણેશ લેન્ડ ઓર્ગેનાઇઝરની ૧૮/૦૬/૧૯૭૪ ના રોજ ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ એક મંડળી તરીકે

નોંધણી કરવામાં આવી. અમદાવાદના અધિક જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ દ્વારા ૧૮/૦૬/૧૯૭૪ ની તારીખનું નોંધણી પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું.

૩.૬ મેસર્સ અર્બુદા કોર્પોરેશને દાવાવાળી જમીન અંગે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં તારીખ ૧૫/૦૮/૧૯૭૫ ના રોજ એક વેચાણ કરાર કરી આપ્યો.

૩.૭ પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા કરવામાં આવેલી ૧૬/૧૧/૧૯૭૬ ની અરજીના અનુસંધાનમાં, કલેક્ટરે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને દાવાવાળી જમીન ખરીદવાની પરવાનગી આપી.

૩.૮ પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ સદર જમીનના વેચાણ માટે પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને કેશવભાઈ છબાભાઈ પટેલ એચ યુ એફ ની તરફેણમાં તારીખ ૦૩/૦૭/૧૯૮૦ ના રોજ એક વેચાણ કરાર કર્યો. પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને મેસર્સ શ્રી ગણેશ હાઉસિંગ કોર્પોરેશનની તરફેણમાં તારીખ ૧૫/૦૪/૧૯૮૨ નો વધુ એક વેચાણ કરાર કરવામાં આવ્યો. આ કરાર કરવા પર, પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને રૂપિયા ૫૦,૦૦૦/- ની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી.

૩.૯ દાવાવાળી જમીન અંગે પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા અત્રેના વાદીની તરફેણમાં તારીખ ૦૧/૦૪/૧૯૮૭ ના રોજ એક વેચાણ કરાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદર કરાર અમદાવાદના સબ-રજિસ્ટ્રારની બુક નંબર ૧ માં અનુક્રમ નંબર ૫૨૩૯ પર નોંધવામાં આવ્યો હતો.

૩.૧૦ પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ દાવાવાળી જમીન અંગે પ્રદીપભાઈ મધુભાઈ પટેલની તરફેણમાં તારીખ ૦૧/૦૪/૧૯૮૭ ના રોજ એક અફર જનરલ પાવર ઓફ એટર્ની પણ કરી આપ્યું.

૩.૧૧ પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં તારીખ ૦૧/૦૫/૧૯૯૧ ના રોજ કબજા સાથેનો વેચાણ કરાર કરી આપ્યો. સદર વેચાણ કરારમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ ખરીદનારાઓની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા અનુક્રમે ૮૯૨૫/૧૯૬૪ અને ૮૯૨૭/૧૯૬૪ રજીસ્ટ્રેશન નંબર વાળા ૨૭/૦૧/૧૯૬૪ ના બે નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજોનો સ્વીકાર કર્યો. પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ મેસર્સ અર્બુદા કોર્પોરેશન દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં ૧૫.૦૯.૧૯૭૫ ના રોજ થયેલા વેચાણ કરારને પણ સમર્થન આપ્યું. સદર વેચાણ કરાર કરતી વખતે, પ્રતિવાદી નંબર ૨ એ પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની તરફેણમાં કાઢવામાં આવેલા બે ચેક મારફતે અનુક્રમે રૂપિયા ૧૫,૦૦૦/- અને રૂપિયા ૫,૦૦૦/- ચૂકવ્યા હતા.

૩.૧૨ પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ પ્રતિવાદી નંબર ૨ સાથે તારીખ ૦૧/૦૫/૧૯૯૧ નો પૂરક કરાર કર્યો. આ કરારના આધારે, એવું કહેવાય છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ દાવાવાળી જમીનનો કબજો પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને સોંપી દીધો હતો.

૩.૧૩ ઉપરોક્ત ઘટનાઓએ આખરે વાદીને અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) ના પ્રિન્સિપલ સિનિયર સિવિલ જજની કોર્ટમાં ૨૦/૦૨/૧૯૯૨ ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ દાખલ કરવાની ફરજ પાડી, જેની સાથે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને દાવાવાળી જમીનની માલિકી અને/અથવા કબજો કોઈ ત્રાહિત પક્ષને તબદીલ કરવાથી કે હસ્તાંતરિત કરવાથી રોકવા માટે કામચલાઉ મનાઈહુકમ માંગતી અરજી પણ દાખલ કરવામાં આવી.

૩.૧૪ દાવો દાખલ કર્યાની તારીખે, એટલે કે ૨૦/૦૨/૧૯૯૨ ના રોજ, વાદીની તરફેણમાં એકપક્ષીય વચગાળાનો મનાઈહુકમ આપવામાં આવ્યો હતો. અત્રે એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ દાખલ કરતી વખતે પ્રતિવાદી નંબર ૨ દાવાની કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર ન હતા.

૩.૧૫ તારીખ ૦૫/૦૬/૧૯૯૨ અને ૦૮/૦૬/૧૯૯૨ ના રોજ પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાવાવાળી જમીન અંગે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં વિવિધ વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપવામાં આવ્યા હતા.

૩.૧૬ પ્રતિવાદી નંબર ૧ તારીખ ૦૯/૦૭/૧૯૯૨ ના રોજ સિવિલ કોર્ટમાં હાજર થયા અને પોતાનો લેખિત જવાબ રજૂ કર્યો.

૩.૧૭ ૨૪/૦૯/૧૯૯૩ ના રોજ, વાદીએ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ માં પ્રત્યુત્તર દાખલ કર્યો.

૩.૧૮ બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી, સિવિલ કોર્ટે દાવાવાળી મિલકત અંગે તારીખ ૧૮/૦૯/૧૯૯૯ ના રોજ મનાઈદુકમનો આદેશ પસાર કર્યો, જેને દાવાના અંતિમ નિકાલ સુધી આખરી કરવામાં આવ્યો.

૩.૧૯ દાવાવાળી સદર જમીનમાંથી બાકી રહેલા એક સર્વે નંબર ૨૧૬ અંગે પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં તારીખ ૧૮/૧૦/૨૦૦૦ ના રોજ બે વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપવામાં આવ્યા. આ વેચાણ દસ્તાવેજો અનુક્રમે ૪૦૨૭ અને ૪૦૨૮ નંબરથી નોંધાયા હતા.

૩.૨૦ તારીખ ૧૭/૧૨/૨૦૦૪ ના રોજ, કેટલાક ખરીદનારાઓ અને તેમના વારસદારોએ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ માં એક અરજી (આંક ૧૨૭) દાખલ કરી, જેના દ્વારા સદર દાવામાં પક્ષકાર તરીકે જોડાવાની માંગણી કરવામાં આવી.

૩.૨૧ ૨૦/૦૪/૨૦૦૫ ના રોજ, વાદીને મહેસૂલી રેકર્ડ-ગામનો નમૂનો નંબર ૭/૧૨ મેળવતી વખતે દાવાવાળી મિલકત પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં તબદીલ થયાની જાણ થઈ. આવા સંજોગોમાં, વાદીએ સિવિલ દાવામાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને પક્ષકાર તરીકે જોડવા માટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૧ રૂલ ૧૦ અને ઓર્ડર ૬ રૂલ ૧૭ હેઠળ અરજી કરી.

૩.૨૨ સિવિલ કોર્ટે, તારીખ ૦૬/૦૨/૨૦૦૯ ના આદેશ દ્વારા, દાવાની કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને પક્ષકાર તરીકે જોડવા માટે વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી નામંજૂર કરી.

૩.૨૩ પક્ષકાર તરીકે જોડાવાની અરજી નામંજૂર થવાથી અસંતુષ્ટ થઈને, વાદી ૧૮/૦૯/૨૦૦૯ ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૨૨૫૪/૨૦૦૯ દાખલ કરીને આ કોર્ટ સમક્ષ આવ્યા.

૩.૨૪ આ કોર્ટના એક વિદ્વાન સિંગલ જજે, ૦૪/૦૩/૨૦૧૦ ના આદેશથી સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૨૨૫૪/૨૦૦૯ નામંજૂર કરી, અને તે રીતે સિવિલ દાવામાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને પક્ષકાર તરીકે જોડવાની પરવાનગી નકારી.

૩.૨૫ આખરે, ૨૫/૦૮/૨૦૧૦ ના રોજ, સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૬૬/૧૯૯૨ સિવિલ કોર્ટ દ્વારા ગેરહાજરીના કારણે કાઢી નાખવામાં આવ્યો.

૩.૨૬ એવું જણાય છે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૨૨૫૪/૨૦૦૯ ને નામંજૂર કરતા વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશથી અસંતુષ્ટ થઈને, અત્રેના વાદીએ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૧૦૦૪/૨૦૧૦ દાખલ કરી હતી, અને આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે તે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ મંજૂર કરી અને વાદીને દાવાની કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને પક્ષકાર તરીકે જોડવાની પરવાનગી આપી.

૩.૨૭ દાવો ડિફોલ્ટમાં કાઢી નાખવામાં આવ્યો હોવાથી, વાદીએ તેને પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે ૨૭/૧૨/૨૦૧૦ ની અરજી દાખલ કરી.

૩.૨૮ તારીખ ૨૧/૧૦/૨૦૧૧ ના આદેશથી, સિવિલ દાવા નંબર ૬૬/૧૯૯૨ ને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો.

૩.૨૯ વાદી દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ માં સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ ની જોગવાઈ હેઠળ તારીખ ૧૪/૦૬/૨૦૧૩ ના રોજ એક અરજી (આંક ૧૮૫) દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેનું કારણ એ હતું કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ સામે મનાઈદુકમ અમલમાં હોવા છતાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા છેતરપિંડીથી દાવાવાળી જમીન પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી.

૩.૩૦ ઉપર જણાવેલ અરજી આંક ૧૮૫, વાદી દ્વારા તે તબક્કે પાછી ખેંચી લેવામાં આવી. સિવિલ કોર્ટે ૨૨/૦૭/૨૦૧૩ ના રોજ આદેશ પસાર કરીને આંક ૧૮૫ ની અરજીને 'નોટ પ્રેસ્ડ' તરીકે નિકાલ કરી.

૩.૩૧ ૨૨/૦૭/૨૦૧૩ ના રોજ, વાદીએ આંક ૨૦૯ ની અરજી રજૂ કરી અને પ્રતિવાદીઓને જમીન પર બાંધકામ કરતા અટકાવવા તેમજ કોઈ ત્રાહિત પક્ષનો હક કે હિત ઊભું કરતા રોકવા માટે મનાઈદુકમની માંગણી કરી.

૩.૩૨ ૨૨/૦૭/૨૦૧૩ ના રોજ, વાદીએ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ વધુ એક અરજી, આંક ૨૧૧ દાખલ કરી, જેમાં સિવિલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મનાઈદુકમના અનાદર બદલ પ્રતિવાદી નંબર ૨ ના જવાબદાર વ્યક્તિઓને યોગ્ય સજા કરવામાં આવે તેવી પ્રાર્થના કરવામાં આવી.

૩.૩૩ ૨૬/૦૯/૨૦૧૩ ના રોજ, પ્રતિવાદી નંબર ૨ એ દાવાની કાર્યવાહીમાં પોતાનો લેખિત જવાબ, આંક ૨૫૨, દાખલ કર્યો.

૩.૩૪ ૨૪/૦૨/૨૦૧૪ ના રોજ, સિવિલ કોર્ટે સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નંબર ૬૬/૧૯૯૨ માં પ્રતિવાદી નંબર ૨ સામે વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી મનાઈદુકમની અરજી (આંક ૨૦૯) પર આદેશ પસાર કર્યો અને તેને નામંજૂર કરી.

૩.૩૫ મૂળ વાદી દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી 'અપીલ ફોમ ઓર્ડર' પણ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને આ કોર્ટ દ્વારા અપીલ ફોમ ઓર્ડર કાઢી

નાખતો પસાર કરાયેલો આદેશ આખરે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો.

૩.૩૬ ૦૮/૧૦/૨૦૧૫ ના રોજ, સિવિલ કોર્ટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ વાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી આંક ૨૧૧ નામંજૂર કરી. તેથી, આ 'અપીલ ફોમ ઓર્ડર' દાખલ કરવામાં આવી છે.

૪. અપીલકર્તા વતી રજૂઆતો:

અહીં આપેલા કાનૂની લખાણનો ગુજરાતી અનુવાદ નીચે મુજબ છે:

૪.૧ અપીલકર્તા વતી શ્રી એસ. પી. મજમુદાર સાથે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી દેવેન પરીખે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે, નીચલી કોર્ટે વાદી દ્વારા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ મનાઈક્રમના ભંગ બદલ કરવામાં આવેલી અરજીને, લિમિટેશન એક્ટ ની કલમ ૧૩૭ ના આધારે સમયમર્યાદા બહારની ગણીને નામંજૂર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. શ્રી પરીખના મતે, કોર્ટના કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ ની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં સમયમર્યાદા સુસંગત બને છે, નહીં કે જ્યારે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ

હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે. શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે આ વિષય પર આ કોર્ટનો સીધો ચુકાદો હોવા છતાં, નીચલી કોર્ટે અરજીને સમયમર્યાદા બહારની ગણીને નામંજૂર કરવાની કાર્યવાહી કરી છે. શ્રી પરીખે, તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, ૧૪ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૨ ના રોજ નિર્ણીત થયેલ મિસ્ક. સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૧૭૫૧/૨૦૧૧ માં 'ભરતભાઈ જીવરાજભાઈ વિરુદ્ધ છગનભાઈ સામાભાઈ અને અન્ય' ના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર ભારપૂર્વક આધાર રાખ્યો હતો.

૪.૨ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ નો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય મનાઈદુકમના આદેશનો અનાદર કરનાર વ્યક્તિને માત્ર સજા કરવાનો જ નથી, પરંતુ આદેશનો અમલ કરાવવાનો પણ છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે ઈરાદાપૂર્વકનો અનાદર સદર જોગવાઈમાં કલ્પ્યા મુજબની દંડાત્મક કાર્યવાહીને નોતરે છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે જ્યાં કોઈ આદેશ, સ્ટે અથવા ઇન્જંક્શનના ઉલ્લંઘનમાં કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવે છે, ત્યારે નીતિ તરીકે, ભૂલને સુધારવી અને ખોટા કૃત્યને ચાલુ ન રહેવા દેવી તે કોર્ટની ફરજ છે. શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે આ જોગવાઈઓનો હેતુ ન્યાયિક આદેશની ગરિમા જાળવી રાખવાનો, કાયદાના શાસનને જાળવી રાખવાનો અને ન્યાયતંત્રમાં પક્ષકારોનો વિશ્વાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. આ એક ઉપચારાત્મક જોગવાઈ છે અને તેનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે

કોર્ટના આદેશનો અમલ થાય, આદેશના અનાદરનો ઉપાય થાય અને અગાઉની સ્થિતિ પુનઃસ્થાપિત થાય. શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી કોર્ટે એ હકીકતને સંપૂર્ણપણે નજરઅંદાજ કરી છે કે ખોટાને સુધારવા અને ખોટા કૃત્યને ચાલુ ન રહેવા દેવા માટે કોર્ટ દ્વારા સી.પી.સી. ની કલમ ૧૫૧ હેઠળની અંતર્ગત સત્તાઓ નો પણ ઉપયોગ કરી શકાય છે. શ્રી પરીખના મતે, જો એમ હોય, તો સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાના હેતુ માટે કોઈ સમયમર્યાદા લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી.

૪.૩ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી કોર્ટે એવો મત લેવામાં ભૂલ કરી છે કે આંક ૨૧૧ ની અરજી ટકી શકે તેમ નથી, કારણ કે ભૂતકાળમાં વાદીએ આવી જ સમાન અરજી, આંક ૧૮૫ રજૂ કરી હતી અને તેનો આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો ન હતો. શ્રી પરીખના મતે, નીચલી કોર્ટે કાયદાની ગંભીર ગેરસમજ હેઠળ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) ની જોગવાઈ લાગુ કરી છે. શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ ને ધ્યાનમાં રાખતા, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) ની જોગવાઈઓ ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની કાર્યવાહીને લાગુ પડતી નથી.

૪.૪ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે અન્યથા પણ, પડકારવામાં આવેલા આદેશ ને નોન-સ્પીકિંગ ઓર્ડર કહી શકાય. સિવિલ કોર્ટે એ હકીકતને નજરઅંદાજ કરી કે

જ્યારે મનાઈહુકમ અમલમાં હતો, ત્યારે મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ જમીન તબદીલ કરી અને તે રીતે કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશનો ભંગ કર્યો અથવા તેનો અનાદર કર્યો. શ્રી પરીખના મતે, નીચલી કોર્ટે એવો મત લેવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૨, એટલે કે ખરીદનારને સિવિલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા મનાઈહુકમ અંગે કોઈ જાણ હતી તે દર્શાવવા માટે કશું જ નથી.

૪.૫ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે દાવાની સુનાવણી હજુ બાકી છે અને જ્યાં સુધી મનાઈહુકમના ભંગમાં થયેલી તબદીલીનો સવાલ છે, ત્યાં સુધી પ્રતિવાદી નંબર ૧ સાથે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની દેખીતી મિલીભગત સાબિત કરવા માટે પુરાવા રજૂ કરવાનો અપીલકર્તાને અધિકાર છે. આવા સંજોગોમાં, શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે તેમના અસીલને સિવિલ દાવાની સુનાવણી દરમિયાન યોગ્ય પુરાવા રજૂ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે અને સિવિલ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ દરમિયાન રજૂ થઈ શકે તેવા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અરજી આંક ૨૧૧ અંગે નવેસરથી નિર્ણય લેવામાં આવે.

૪.૬ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા એ દર્શાવવાનો પ્રયાસ પણ અપ્રસ્તુત છે કે દાવાવાળી મિલકતમાં તેમનું હિત વેચાણ કરાર પહેલાં જ નિશ્ચિત થઈ ગયું હતું.

જ.૭ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે વાદી દ્વારા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગ માટે આંક ૧૮૫ ની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે સિવિલ કોર્ટમાં હાજર રહેલા વકીલ દ્વારા કોઈ ગેરસમજના કારણે પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે તે જ દિવસે અને તારીખે, આંક ૨૧૧ ની નવી અરજી રજૂ કરવામાં આવી હતી. શ્રી પરીખના મતે, આવા અધિકારને છોડી દેવાનો કે જતો કરવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો કારણ કે તે તબક્કે તે પાછી ખેંચવામાં આવી હતી અને કોર્ટની પરવાનગી શેરા મુજબ હતી. શ્રી પરીખના મતે, આ ઓર્ડર ૨૩ હેઠળ કલ્પ્યા મુજબના દાવાનો ત્યાગ કરવા સમાન નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે રેસ-જ્યુડિકેટાનો સિદ્ધાંત વચગાળાની અરજીને લાગુ પડશે નહીં. આ સંદર્ભમાં, શ્રી પરીખે એ આઈ આર ૧૯૬૪ એસ સી ૯૯૩ (પેરા ૧૩) માં નોંધાયેલા 'અર્જુન સિંહ વિરુદ્ધ મોહિન્દ્ર કુમાર અને અન્ય' ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો.

જ.૮ ઉપર જણાવેલ આવા સંજોગોમાં, શ્રી પરીખ પ્રાર્થના કરે છે કે આ અપીલમાં મેરિટ હોવાથી, તેને મંજૂર કરવામાં આવે અને નીચલી કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો પડકારાયેલ આદેશ રદબાતલ કરવામાં આવે.

પ. પ્રતિવાદી નંબર ૨ વતી રજૂઆતો: –

પ.૧ મેસર્સ સિંઘી એન્ડ કંપની વતી શ્રી શમિક ભટ્ટ સાથે ઉપસ્થિત રહેલા વિજ્ઞાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી મિહિર જોશીએ હાલની અપીલનો સખત વિરોધ કર્યો હતો. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે, આંક ૨૧૧ ની અરજીને નામંજૂર કરવામાં નીચલી કોર્ટે કાયદાની કોઈપણ ભૂલ તો દૂરની વાત છે, પરંતુ કોઈ જ ભૂલ કરી હોય તેવું કહી શકાય નહીં.

પ.૨ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો પડકારવામાં આવેલો આદેશ એ કારણો સાથેનો આદેશ છે અને કેસના સંબંધિત તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લીધા પછી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળના તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરીને પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

પ.૩ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા વતી કરવામાં આવેલી એ રજૂઆતમાં કોઈ જ તથ્ય નથી કે આંક ૨૧૧ ની અરજી પર દાવાની સાથે નવેસરથી સુનાવણી થવી જોઈએ, એટલે કે અપીલકર્તાને યોગ્ય મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપીને અને પછી સંબંધિત કોર્ટને આંક ૨૧૧ ની અરજી અંગે નિર્ણય લેવાનું કહેવું જોઈએ. શ્રી જોશીના મતે, સી.પી.સી. નો ઓર્ડર ૪૧, રૂલ

૨૩ અને ૨૩-એ અપીલેટ કોર્ટને કેસ રિમાન્ડ કરવાની સત્તા આપે છે, પરંતુ તે માત્ર કોર્ટના આદેશ/હુકમનામાને રદબાતલ કરવા પર જ શક્ય છે. શ્રી જોશીના મતે, હાલના કેસમાં, અપીલકર્તા પડકારવામાં આવેલા આદેશમાં એવી કોઈ ક્ષતિ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે જેના આધારે તે આદેશને રદબાતલ ઠેરવી શકાય, અને તે ઉપરાંત અપીલકર્તા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની પોતાની અરજીના સમર્થનમાં વધુ પુરાવા રજૂ કરવા માટે રિમાન્ડની માંગ કરી રહ્યા છે, જે કાયદા મુજબ માન્ય નથી. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટમાં કેસ રિમાન્ડ કરવાની માંગણી કરીને, અપીલકર્તા વાસ્તવમાં પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે બીજી તક શોધી રહ્યા છે. આંક ૨૧૧ ની અરજીની સુનાવણી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવાઓ સિવાય અન્ય કોઈ પુરાવા ન આપવાનું સભાનપણે પસંદ કર્યા પછી, અરજદાર માટે હવે કેસ રિમાન્ડની માંગણી કરવી અને અરજીમાં ઊભા કરાયેલા મુદ્દાઓ પર અરજીની નવેસરથી વિચારણાની માંગ કરવી ખુણું રહેતું નથી. શ્રી જોશીએ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, (૨૦૧૫) ૧૨ એસ સી સી ૬૯૮ માં નોંધાયેલા 'શ્રી પણીમૂલા દેવી મંદિર અને અન્ય વિરુદ્ધ ભુવનાચંદ્રન પિલાઈ અને અન્ય' ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો.

૫.૪ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજી આંક ૨૧૧ એ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) ની જોગવાઈ દ્વારા

બાધિત છે. શ્રી જોશીના જણાવ્યા મુજબ, એમાં કોઈ વિવાદ નથી કે અપીલકર્તાએ અગાઉ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ આંક ૧૮૫ ની અરજી દાખલ કરી હતી અને તે પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. આંક ૧૮૫ ની તેમની અરજી પાછી ખેંચી લીધા પછી, અપીલકર્તાએ સમાન વિષયવસ્તુ અંગે આંક ૨૧૧ ની નવી અરજી રજૂ કરી. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.સી. નો ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) અપીલકર્તાને સમાન વિષયવસ્તુ અંગે નવી અરજી દાખલ કરતા અટકાવે છે, જો અપીલકર્તાએ કોર્ટ દ્વારા નવી અરજી દાખલ કરવા માટે આપેલી કોઈપણ છૂટ ની ગેરહાજરીમાં અગાઉની અરજીનો ત્યાગ કર્યો હોય અથવા અરજી પાછી ખેંચી લીધી હોય. શ્રી જોશીએ ધ્યાન દોર્યું કે ટ્રાયલ કોર્ટે, અપીલકર્તાની અગાઉની અરજી આંક ૧૮૫ નો નિકાલ કરતી વખતે, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ નવી અરજી દાખલ કરવા માટે કોઈ છૂટ આપી ન હતી. શ્રી જોશીના મતે, સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની કાર્યવાહીને લાગુ પડશે. શ્રી જોશીએ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં નીચેના બે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧) સરગુજા ટ્રાન્સપોર્ટ સર્વિસ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ટ્રાન્સપોર્ટ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ, એમ.પી., ગ્વાલિયર અને અન્ય, નોંધાયેલ (૧૯૮૭) ૧ એસ સી સી ૫.

(૨) ઉપાધ્યાય એન્ડ કો. વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, નોંધાયેલ (૧૯૯૯) ૧ એસ સી સી ૮૧.

પ.પ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની અનુસૂચિ-૧ ના આર્ટિકલ ૧૩૭ માં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ આંક ૨૧૧ ની અરજી સમયમર્યાદાથી બાધિત છે. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં કરી આપવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ૨૦/૦૨/૧૯૯૨ ના રોજ આપવામાં આવેલા વચગાળાના રાહતના ભંગ સમાન હતા. જોકે ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજો અનુક્રમે ૦૫/૦૬/૧૯૯૨ અને ૦૮/૦૬/૧૯૯૨ ના રોજ કરી આપવામાં આવ્યા હતા અને તેની નોંધણી પણ થઈ હતી, તેમ છતાં એ માનવું મુશ્કેલ છે કે અપીલકર્તાને આ બાબતની જાણ છેક વર્ષ ૨૦૦૫ માં જ થઈ હતી. તેમણે રજૂઆત કરી કે અપીલકર્તાનો એવો દાવો કે તેઓ લગભગ ૧૩ વર્ષના સમયગાળા સુધી ઉપરોક્ત નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજોથી અજાણ હતા તે અસ્વીકાર્ય છે, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે પ્રશ્નવાળી જમીન વિવિધ ફોરમ સમક્ષ વિવિધ મુકદ્દમાઓનો વિષય રહી હોય. દલીલ ખાતર એમ માની લઈએ કે અપીલકર્તાને વર્ષ ૨૦૦૫ માં કથિત ભંગ વિશે જાણ થઈ, તો અપીલકર્તાએ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજી વર્ષ ૨૦૧૩ માં દાખલ કરી હતી, એટલે કે, તેમને કથિત ભંગ વિશે જાણ થયાની તારીખથી લગભગ

૮ વર્ષના સમયગાળા પછી. તેથી, અપીલકર્તા દ્વારા ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી સમયમર્યાદા દ્વારા બાધિત હોવાનું કહી શકાય. લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની અનુસૂચિ-૧ નો આર્ટિકલ ૧૩૭ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજીને લાગુ પડશે. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆત કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા કામચલાઉ મનાઈદુકમના આદેશના ભંગમાં વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપવા એ સતત ચાલતું ખોટું કૃત્ય છે, તે કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી.

૫.૬ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવો એ એક જ વખતનું કૃત્ય છે, જે તેના કરી આપવાની અને નોંધણીની તારીખે પૂર્ણ થયેલું ગણાય. આવા સંજોગોમાં, સમયમર્યાદા અસરગ્રસ્ત પક્ષકાર દ્વારા વેચાણ દસ્તાવેજોના અસ્તિત્વ અંગે મેળવેલી જાણની તારીખથી ગણવામાં આવશે. શ્રી જોશીએ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, ૨૦૦૬ એસ સી સી ઓનલાઈન બોમ ૩૫૯; ૨૦૦૬(૩) એમએચ. એલ. જે. ૬૬૮ માં નોંધાયેલા 'મહેન્દ્ર બિલ્ડર્સ વિરુદ્ધ પરવેઝ ઘાસવાલા અને અન્ય' ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે.

પ.૭ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાની એવી દલીલ કે તે દાવામાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને પક્ષકાર તરીકે જોડવાની અરજી પડતર હોવા દરમિયાન સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ સદર અરજી દાખલ કરી શકે તેમ ન હતો, તે કાયદાની દ્રષ્ટિએ અયોગ્ય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજી એ એક સ્વતંત્ર કાર્યવાહી છે. અન્યથા પણ, પ્રશ્નવાળી વચગાળાની રાહત આપતી વખતે પ્રતિવાદી નંબર ૨ દાવામાં પક્ષકાર ન હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ આવી કાર્યવાહી પ્રતિવાદી નંબર ૧ સામે શરૂ કરી શકાઈ હોત.

પ.૮ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા દ્વારા ઊભો કરવામાં આવેલો કેસ કે તે કાયદાની પ્રક્રિયાને બાયપાસ કરવા માં પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ વચ્ચેની મિલીભગત સાબિત કરવા માંગતા હતા, તે વાહિયાત છે. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની તેમની અરજીમાં, અપીલકર્તાએ માત્ર પાયાવિહોણા આક્ષેપો કરવા ઉપરાંત, પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ એ કથિત રીતે કેવી રીતે મિલીભગત કરી હતી તે દર્શાવવાનો પણ પ્રયાસ કર્યો નથી. અપીલકર્તાએ આવા આક્ષેપના સમર્થનમાં કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા નથી. અપીલકર્તા, વાસ્તવમાં, પોતાના આક્ષેપોના સમર્થનમાં વધુ પુરાવા રજૂ કરવાના હેતુથી ટ્રાયલ કોર્ટમાં કેસ રિમાન્ડ કરવાની માંગણી કરી રહ્યા છે.

પ.૯ શ્રી જોશીએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ કામચલાઉ મનાઈદુકમ આપતી વખતે દાવામાં પક્ષકાર ન હતા અને આવા કામચલાઉ મનાઈદુકમથી અજાણ હોવાથી, તેમના દ્વારા તેનો ભંગ થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં. શ્રી જોશીના જણાવ્યા મુજબ, એ નિર્વિવાદ હકીકત છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને દાવો દાખલ કરતી વખતે તેમજ વચગાળાની રાહત આપતી વખતે દાવામાં પ્રતિવાદી તરીકે જોડવામાં આવ્યા ન હતા. અપીલકર્તા એ દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપતી વખતે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહતની જાણ હતી.

પ.૧૦ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની જોગવાઈ દંડાત્મક જોગવાઈ હોવાથી, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ સજા ફટકારવાની માંગણી કરવાના હેતુ માટે ભંગનો આક્ષેપ કરનાર પક્ષકારે અન્ય પક્ષકાર દ્વારા કરવામાં આવેલા ઇરાદાપૂર્વકના ભંગ ને વાજબી શંકાની પેલે પાર સાબિત કરવો જરૂરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ પક્ષકારને સજા કરવાના હેતુથી, કોર્ટે એવો સકારાત્મક નિષ્કર્ષ નોંધવો પડશે કે પ્રશ્નવાળા પક્ષકારને મનાઈદુકમ વિશે જાણ હતી અને તેણે આવા મનાઈદુકમનો ઇરાદાપૂર્વક ભંગ કે અનાદર કર્યો હતો. વર્તમાન કેસની

હકીકતોમાં, કામચલાઉ મનાઈહુકમ અંગે પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની જાણકારી દર્શાવતો કોઈ પુરાવો અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી. આવા સંજોગોમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ યોગ્ય રીતે અને વ્યાજબી રીતે એવો સકારાત્મક નિષ્કર્ષ નોંધ્યો ન હતો કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ જાગૃત હતા અને તેમણે કામચલાઉ મનાઈહુકમનો ઇશદાપૂર્વક ભંગ કર્યો હતો. આ સંદર્ભમાં, ૧૯૯૪ એસ સી સી ઓનલાઈન ઓરી. ૩ માં નોંધાયેલા 'પ્રફુલ કુમાર મહાપાત્ર વિરુદ્ધ જય કૃષ્ણ મહાપાત્ર અને અન્ય' ના કેસમાં ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

૫.૧૧ શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે કોઈ પણ સંજોગોમાં, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ નો હેતુ મનાઈહુકમના આદેશનું પાલન કરાવવાની ફરજ પાડવાનો છે અને પાછળથી મનાઈહુકમ ખાલી થઈ ગયો હોવાથી, તેના પાલનની ફરજ પાડવાનો કોઈ પ્રશ્ન રહેતો નથી. હાલના કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ૨૫/૦૮/૨૦૧૦ ના રોજ વાદીની ગેરહાજરીના કારણે દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે, અગાઉ આપવામાં આવેલ કામચલાઉ મનાઈહુકમ પણ વેકેટ થઈ ગયો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ૨૧/૧૦/૨૦૧૧ ના રોજ દાવો પુનઃસ્થાપિત થવા પર, ન તો કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની અરજી અને ન તો તે હેઠળ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત પુનઃસ્થાપિત થઈ. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા દ્વારા એવો કોઈ દાવો કે એવો કોઈ પુરાવો રજૂ કરવામાં

આવ્યો નથી જેમાં તેણે કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની પોતાની અરજી અને તે હેઠળ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત પુનઃસ્થાપિત થઈ હોવાનો દાવો કર્યો હોય. આવા સંજોગોમાં, અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત વેકેટ થઈ ગણાશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે મનાઈહુકમનો આદેશ અસ્તિત્વમાં ન રહ્યા પછી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ નિર્ધારિત દંડાત્મક કાર્યવાહી કરી શકાય નહીં. તેથી, અગાઉનો કામચલાઉ મનાઈહુકમ વેકેટ થઈ ગયો હોવાથી, આ તબક્કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ રાહત આપી શકાય નહીં. આ સંદર્ભમાં, ૧૯૮૧ એસ સી સી ઓનલાઈન ઓલ ડલ્લ માં નોંધાયેલા 'શિવ કુમાર સક્સેના વિરુદ્ધ જિલ્લા સહકારી વિકાસ સંઘ, ગોંડા અને અન્ય' ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

પ.૧૨ શ્રી જોશીના મતે, અપીલકર્તાનું વર્તન પણ તેમને આ કોર્ટ પાસેથી કોઈપણ રાહત માંગવા માટે અપાત્ર બનાવે છે, અને કાર્યવાહી એ સ્પષ્ટપણે કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે. ઘટનાક્રમ એ વધુ સ્પષ્ટ કરે છે કે અપીલકર્તા વાસ્તવમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કામચલાઉ મનાઈહુકમના કથિત ભંગથી નારાજ નથી, અને તેઓ પોતાના ઉપાય માટે ગંભીર રીતે પ્રયત્નશીલ એવા પક્ષકાર નથી. ઘટનાક્રમ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાએ માત્ર નિર્ધારિત સમયમર્યાદા પૂરી થયા પછી જ કામચલાઉ મનાઈહુકમના કથિત ભંગ સામે રાહત માંગી નથી, પરંતુ

અપીલકર્તાએ પ્રતિવાદીઓ પર દબાણ લાવવાના હેતુથી વ્યૂહાત્મક સમયે કાર્યવાહી શરૂ કરી છે.

પ.૧૩ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ રઅ હેઠળની પોતાની અરજીમાં અપીલકર્તાએ માત્ર પ્રતિવાદીઓને યોગ્ય સજા ફટકારવાની જ પ્રાર્થના કરી છે. જોકે, અરજીના નિકાલની પેન્ડન્સી દરમિયાન પ્રતિવાદી નંબર ૧ નું અવસાન થતાં, અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ તરફથી જાણકારી કે ઇરાદાપૂર્વકનો ભંગ સાબિત કરવાની સ્થિતિમાં ન હોવાથી, અપીલકર્તા પોતાની અરજી પર નવેસરથી વિચારણા માટે બીજી તક મેળવવાના હેતુથી ટ્રાયલ કોર્ટમાં કેસ રિમાન્ડ કરવાની માંગણી કરી રહ્યા છે.

પ.૧૪ અંતમાં, શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે પ્રશ્નવાળી જમીનનું વેચાણ સંબંધિત પક્ષકારો વચ્ચે માન્ય છે, અને કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મનાઈફુકમના ભંગમાં તે કરવામાં આવ્યું હોવાના કારણે તેને અમાન્ય જાહેર કરી શકાય નહીં. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે રિમાન્ડ માંગવા પાછળનો આખો હેતુ વેચાણના વ્યવહારને અમાન્ય જાહેર કરાવવાનો છે.

પ.૧૫ આ સંદર્ભમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે સક્ષમ કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા મનાઈફુકમના ભંગમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવે છે, ત્યારે ભંગ કરનાર

પક્ષકારને નિઃશંકપણે તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા ભંગ બદલ સજાપાત્ર થવાની જવાબદારી ઊભી થઈ શકે છે, પરંતુ વ્યવહારના પક્ષકારો વચ્ચે વેચાણ પોતે માન્ય રહેશે. નીચે મુજબના સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે:

(૧) થોમસન પ્રેસ (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ વિરુદ્ધ નાનક બિલ્ડર્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટર્સ પ્રા.લિ. અને અન્ય નોંધાયેલ એ આઈ આર ૨૦૧૩ એસ સી ૨૩૮૮- પેરા- ૫૨.

૫.૧૬ એ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૮ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજીમાં વેચાણ દસ્તાવેજો રદ કરવા માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે. તેથી, અપીલકર્તા સદર હેતુ માટે કેસના રિમાન્ડની માંગ કરી શકે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જો કોર્ટ તેના વિવેકાધિકાર હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનું નક્કી કરે અને બંને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા મનાઈદુકમનો ભંગ થયો હોવાનું નિષ્કર્ષ પર આવે, તો વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવો તે તેનું પરિણામ છે. જો વેચનાર ભંગ માટે દોષિત હોય, તો વ્યવહાર રદ કરવાનો કે શુદ્ધબુદ્ધિથી ખરીદનાર પર કોઈ પરિણામ લાદવાનો કોઈ પ્રશ્ન નથી. આવા કિસ્સામાં નિર્ધારિત પરિણામ એટલે કે જેલવાસ વગેરે વેચનાર પર લાગુ પડશે.

૫.૧૭ ઉપર જણાવેલ આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી જોશી પ્રાર્થના કરે છે કે વર્તમાન અપીલમાં કોઈ તથ્ય ન હોવાથી, તેને ફગાવી દેવા ને પાત્ર છે.

વિશ્લેષણ

૬. પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકર્ડ પરની સામગ્રીનો અભ્યાસ કર્યા પછી, મારી વિચારણા માટે માત્ર એક જ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે, શું નીચલી કોર્ટે પડકારવામાં આવેલો આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ નો વ્યાપ

૭. સી. પી. સી. નો આદેશ ૩૯ નિયમ ૨એ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨એ:– મનાઈદુકમના અનાદર અથવા ભંગનું પરિણામ.–

(૧) નિયમ ૧ અથવા ૨ હેઠળ આપવામાં આવેલા કોઈપણ મનાઈદુકમ કે કરવામાં આવેલા અન્ય આદેશના અનાદરના કિસ્સામાં,

અથવા જે શરતો પર મનાઈદુકમ આપવામાં આવ્યો હોય કે આદેશ કરવામાં આવ્યો હોય તે પૈકીની કોઈપણ શરતના ભંગના કિસ્સામાં, મનાઈદુકમ આપનાર કે આદેશ કરનાર કોર્ટ, અથવા જે કોર્ટમાં દાવો કે કાર્યવાહી તબદીલ કરવામાં આવી હોય તેવી કોઈપણ કોર્ટ, આવા અનાદર અથવા ભંગ માટે દોષિત વ્યક્તિની મિલકત ટાંચમાં લેવાનો આદેશ કરી શકશે, અને આવી વ્યક્તિને ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખવાનો આદેશ પણ કરી શકશે, સિવાય કે આ સમયગાળા દરમિયાન કોર્ટ તેને મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપે.

(૨) આ નિયમ હેઠળ કરવામાં આવેલી કોઈપણ જમી એક વર્ષથી વધુ સમય માટે અમલમાં રહેશે નહીં; આ સમય પૂરો થયા પછી, જો અનાદર અથવા ભંગ ચાલુ રહે તો, ટાંચમાં લેવાયેલી મિલકત વેચી શકાશે અને તેની ઉપજમાંથી, કોર્ટ નુકસાન પામનાર પક્ષકારને યોગ્ય લાગે તેટલું વળતર આપી શકશે અને જો કોઈ બાકીની રકમ વધે, તો તે મેળવવા માટે હકદાર પક્ષકારને ચૂકવશે.

૮. જ્યાં સુધી ઓર્ડર ૩૯, ૩૯ રએ ના વ્યાપ નો સવાલ છે, તેના પર વિવિધ કોર્ટ દ્વારા સમયાંતરે વિચારણા કરવામાં આવી છે. સદર જોગવાઈઓ સંપૂર્ણપણે અલગ જ પ્રકારની છે. સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે, 'સ્ટેટ ઓફ બિહાર વિરુદ્ધ રાણી સના બાતી કુમારી, એ આઈ આર ૧૯૬૧ એસ સી ૨૨૧' ના કેસમાં સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે સદર જોગવાઈઓ સિવિલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના ઈરાદાપૂર્વકના અનાદર સાથે સંબંધિત છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મનાઈદુકમનો ઈરાદાપૂર્વક અનાદર થયેલો હોવો જોઈએ અને સજાનો આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે, સિવાય કે કોર્ટને એવી ખાતરી થાય કે પક્ષકારને વાસ્તવમાં આદેશના વ્યાપ વિશે ગેરસમજ હતી અથવા આદેશ અસ્પષ્ટ હોવાના કારણે અને તેના એક કરતાં વધુ અર્થઘટન થઈ શકે તેમ હોવાના કારણે અજાણતાં ભૂલ થઈ હતી, અથવા પક્ષકારનો આદેશનો અનાદર કરવાનો ક્યારેય ઈરાદો ન હતો પરંતુ તેણે આદેશના પોતાના અર્થઘટન મુજબ વર્તન કર્યું હતું. આ કાર્યવાહી સંપૂર્ણપણે અર્ધ-ફોજદારી પ્રકારની છે અને તેથી તે દંડાત્મક છે. નગરપાલિકા/સરકાર જેવી કોર્પોરેટ સંસ્થાને પણ સજા થઈ શકે છે, ભલે તેનો કોઈ અધિકારી નામજોગ પક્ષકાર તરીકે જોડાયેલો ન હોય. આવો જ મત સુપ્રીમ કોર્ટે 'અલીગઢ મ્યુનિસિપલ બોર્ડ અને અન્ય વિરુદ્ધ એક્કા ટોંગા મજદૂર યુનિયન અને અન્ય, એ આઈ આર ૧૯૭૦ એસ સી ૧૭૬૭' ના કેસમાં દોહરાવ્યો છે.

૯. 'તૈયબભાઈ એમ. બગાસરવાલા અને અન્ય વિરુદ્ધ હિન્દ રબર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, એ આઈ આર ૧૯૯૭ એસ સી ૧૨૪૦' ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ પસાર કરાયેલા મનાઈહુકમના અનાદરના કેસની વિચારણા કરી હતી, જેમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય નહીં અને આદેશના અનાદર માટે કોઈ સજા લાદી શકાય નહીં કારણ કે જે સિવિલ કોર્ટે મનાઈહુકમ આપ્યો હતો, તેને તે દાવો સાંભળવાની હકુમત ન હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે આ દલીલને ફગાવી દેતા ઠરાવ્યું હતું કે આદેશથી નારાજ પક્ષકારને કોર્ટને એમ દર્શાવીને મનાઈહુકમ રદ કરવા કહેવાનો અધિકાર છે કે તેને હકુમત નથી, અથવા તે આદેશને રદબાતલ કરાવવા માટે ઉપલી કોર્ટમાં જઈ શકે છે, પરંતુ જ્યાં સુધી આદેશ અમલમાં રહે છે, ત્યાં સુધી પક્ષકારને તેનો અનાદર કરવાની અથવા અનાદર માટેની સજામાંથી બચવાની મંજૂરી કોઈપણ આધાર પર આપી શકાય નહીં, જેમાં એવો આધાર પણ સામેલ છે કે કોર્ટને હકુમત ન હતી, ભલે અંતે કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે કોર્ટને દાવો ચલાવવાની હકુમત ન હતી. જે પક્ષકાર સ્વેચ્છાએ આદેશનો અનાદર કરે છે અને આવા મનાઈહુકમના ઉલ્લંઘનમાં કોઈ કૃત્ય કરે છે, તે સજાના પરિણામનો સામનો કરવાનું જોખમ વહોરે છે.

૧૦. 'સમી ખાન વિરુદ્ધ બિંદુ ખાન, નોંધાયેલ એ આઈ આર ૧૯૯૮ એસ સી ૨૭૬૫' ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, સિવિલ કોર્ટ પાસે અનાદર કરનાર પક્ષકારને અનાદર બદલ જેલમાં મોકલવાનો અથવા તેની મિલકત ટાંચમાં લેવાનો આદેશ આપવાની સત્તા છે અને જો કેસના સંજોગો અને તથ્યો માંગ કરે તો, આ બંને પગલાં પણ લઈ શકાય છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"પરંતુ ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ હેઠળની સ્થિતિ અલગ છે. જો પાછળથી મનાઈદુરકર્મનો આદેશ રદ કરવામાં આવે તો પણ, થયેલો અનાદર ભૂંસાઈ જતો નથી. એ બાબત અલગ હોઈ શકે કે જો પાછળથી આદેશ રદ કરવામાં આવે તો આવા અનાદરની કઠોરતા થોડી ઓછી થઈ શકે છે . મનાઈદુરકર્મના આદેશના અનાદરના કિસ્સામાં મિલકત કયા હેતુ માટે ટાંચમાં લેવામાં આવે છે? પેટા-નિયમ (૨) એવી જોગવાઈ કરે છે કે જો ટાંચમાં લીધાની તારીખથી એક વર્ષ પછી પણ અનાદર અથવા ભંગ ચાલુ રહે, તો કોર્ટને ટાંચમાં લેવાયેલી મિલકત વેચવાની અને તે વેચાણની ઉપજમાંથી અસરગ્રસ્ત પક્ષકારને વળતર આપવાની સત્તા છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એક વર્ષની સમયમર્યાદાને આધીન રહીને, જ્યાં સુધી

ભંગ અથવા અનાદર ચાલુ રહેશે ત્યાં સુધી જ જમી ચાલુ રહેશે. જો આ સમયગાળા દરમિયાન અનાદર થતો અટકી જાય, તો ટાંચ નો પણ અંત આવશે. આમ, ઓર્ડર ૩૯, ૩૯ રઅ હેઠળ પણ મિલકત ટાંચમાં લેવી એ સામા પક્ષકારને મનાઈદુકમના આદેશનું પાલન કરવાની ફરજ પાડવાનું એક માધ્યમ છે. પરંતુ અનાદર કરનાર પક્ષકારને દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખવો તે આવા અનાદર માટે દોષિત હોવા બદલ સજાનું એક માધ્યમ છે."

૧૧. આમ, ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતાં, એ એકદમ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે આ કાર્યવાહી કોર્ટના તિરસ્કારની કાર્યવાહી સમાન જ છે, પરંતુ તે કોડ ના ઓર્ડર ૩૯, ૩૯ રઅ ની જોગવાઈઓ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવે છે. તેનું કારણ એ છે કે કોડમાં દાખલ કરવામાં આવેલી આ વિશેષ જોગવાઈ, કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૭૨ (જેને ટૂંકમાં "અધિનિયમ, ૧૯૭૨" કહેવાય છે) માં સમાવિષ્ટ તિરસ્કારના સામાન્ય કાયદા પર પ્રવર્તમાન થશે. આવા કિસ્સામાં, હાઈકોર્ટ પણ ૧૯૭૨ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળની અરજી ને ધ્યાનમાં લેશે નહીં.

૧૨. સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે 'સ્ટેટ ઓફ બિહાર વિરુદ્ધ રાણી સોનાબાતી કુમારી, એ આઈ આર ૧૯૬૧ એસ સી ૨૨૧' ના કેસમાં એવું નોંધ્યું હતું કે, આવી

કાર્યવાહીનો હેતુ અમલીકરણના આદેશને લાગુ કરવાનો અથવા તેને અસરકારક બનાવવાનો છે. તેવી જ રીતે, 'સીતારામી વિરુદ્ધ ગણેશ દાસ, એ આઈ આર ૧૯૭૩ ઓલ ૪૪૯' ના કેસમાં, કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ નો હેતુ મનાઈહુકમના આદેશનો અમલ કરાવવાનો છે. આ એક એવી જોગવાઈ છે જે કોર્ટને મનાઈહુકમના આદેશની બજવણી કરવાની પરવાનગી આપે છે. તેની જોગવાઈઓ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧, રૂલ ૩૨ ની જોગવાઈઓ સમાન છે, જે મનાઈહુકમના હુકમનામાની બજવણી માટેની જોગવાઈ કરે છે. ઓર્ડર ૨૧, રૂલ ૩૨ માં આપવામાં આવેલી બજવણીની રીત ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ માં પૂરી પાડવામાં આવેલી રીત સમાન જ છે. બંને કિસ્સાઓમાં મનાઈહુકમના આદેશ અથવા હુકમનામાની બજવણી માટે મિલકત ટાંચમાં લેવાની હોય છે અને જે વ્યક્તિને મનાઈહુકમનું પાલન કરવાની ફરજ પાડવાની હોય તેને દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખી શકાય છે. તેનો હેતુ વ્યક્તિને સજા કરવાનો નથી પરંતુ એ જોવાનો છે કે હુકમનામા અથવા આદેશનું પાલન થાય, આદેશના અનાદર દ્વારા થયેલા ખોટા કૃત્યનો ઉપાય થાય અને અગાઉની સ્થિતિ પુનઃસ્થાપિત થાય. આ મતને 'સ્ટેટ

ઓફ બિહાર વિરુદ્ધ સોનાબાતી કુમારી, એ આઈ આર ૧૯૬૧ એસ સી ૨૨૧' ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અવલોકનોથી સમર્થન મળે છે; સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨(૩) (યુ.પી. સુધારા વિના) અંગે વિચારણા કરતી વખતે, કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે આ કાર્યવાહી મુખ્યત્વે આદેશનો અમલ કરાવવા અથવા તેની બજવાણી કરવા માટે ઘડવામાં આવી છે, અને સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧, રૂલ ૩૨ અને ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨(૩) ની જોગવાઈઓ વચ્ચે સમાનતા દોરવામાં આવી હતી, જે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ સમાન જ છે. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ નું આ ઉપચારાત્મક કાર્ય અને હેતુ રૂલ ૨એ માં જેલવાસ હટાવવા માટેની જોગવાઈ પરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે, જે સામાન્ય રીતે ત્યારે થાય છે જ્યારે આદેશનું પાલન કરવામાં આવ્યું હોય અને જેલવાસના દબાણની હવે કોઈ જરૂર ન રહે. તેથી, જો સીતારામને અગાઉ દીવાની જેલમાં મોકલવામાં આવ્યો હોત, તો પણ પતરાંનો શેડ હટાવી લેવા પર તેને મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોત, અને તેથી, હવે તેને જેલમાં મોકલવાનો કોઈ હેતુ સરતો નથી. આ જ કારણસર હવે મિલકત ટાંચમાં લેવાની પણ કોઈ જરૂર રહેતી નથી. નીચલી કોર્ટના આદેશે તેની ઉપયોગિતા ગુમાવી દીધી છે અને તેને હવે જીવંત રાખવાની કોઈ જરૂર નથી."

૧૩. 'કોચિરા કૃષ્ણાન વિરુદ્ધ જોસેફ ડિસોઝા, એ આઈ આર ૧૯૮૬ કેર ૬૩' ના કેસમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે મનાઈહુકમનો ભંગ અથવા કોર્ટ સમક્ષ આપવામાં આવેલી બાંધધરીનો ભંગ પણ કોડ ના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે. જો કેસનો નિકાલ થઈ ગયો હોય તો પણ સજા ફટકારી શકાય છે, કારણ કે કોર્ટને માત્ર એ જ પ્રશ્ન સાથે નિસ્ખત છે કે શું મનાઈહુકમના આદેશનો અનાદર થયો હતો કે કોર્ટ સમક્ષ આપવામાં આવેલી બાંધધરીનો ભંગ થયો હતો, નહીં કે તે કેસના અંતિમ નિર્ણય સાથે. સદર કેસનો નિર્ણય કરતી વખતે, કોર્ટે 'ઈસ્ટર્ન ટ્રસ્ટ કંપની વિરુદ્ધ મેકેન્ઝી માન એન્ડ કંપની લિમિટેડ, એ આઈ આર ૧૯૧૫ પી સી ૧૦૬' ના કેસમાં પ્રિવી કાઉન્સિલના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું હતું:

"એક હુકમ, જોકે પછીથી વાદીનો કેસ નિષ્ફળ જવાને કારણે મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, તે ચાલે ત્યાં સુધી તેનું પાલન કરવું આવશ્યક છે."

અહીં આપેલા કાનૂની લખાણનો ગુજરાતી અનુવાદ નીચે મુજબ છે:

૧૪. આમ, ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ કાર્યવાહી અધિનિયમ, ૧૯૭૧ હેઠળની કાર્યવાહી સમાન જ છે. એકમાત્ર તફાવત એ છે કે ધારાસભાએ, પોતાના હાપણથી, ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ ની જોગવાઈઓને ઘડતી એક વિશેષ જોગવાઈ કરી હોવાથી, તે કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની જોગવાઈઓ પર પ્રવર્તમાન થશે.

૧૫. કોડના ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ નો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય મનાઈદુકમના આદેશનો અનાદર કરનાર વ્યક્તિને સજા કરવાનો નથી, પરંતુ આદેશનો અમલ કરાવવાનો છે. ઇરાદાપૂર્વકનો અનાદર, નિઃશંકપણે, સદર જોગવાઈમાં કલ્પ્યા મુજબની દંડાત્મક કાર્યવાહીને નોતરે છે, તેથી, જ્યાં કોઈ આદેશ, સ્ટે અથવા ઇન્જંક્શનના ઉદ્ધંધનમાં કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવે છે, ત્યારે નીતિ તરીકે, ભૂલને સુધારવી અને ખોટા કૃત્યને ચાલુ ન રહેવા દેવી તે કોર્ટની ફરજ છે. આ જોગવાઈઓનો હેતુ ન્યાયિક આદેશની ગરિમા જાળવી રાખવાનો, કાયદાના શાસનને જાળવી રાખવાનો અને ન્યાયના વહીવટમાં પક્ષકારોનો વિશ્વાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. આ એક ઉપચારાત્મક જોગવાઈ છે અને તેનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે કોર્ટના નિર્દેશનો અમલ થાય, આદેશના અનાદરનો ઉપાય થાય અને અગાઉની સ્થિતિ પુનઃસ્થાપિત થાય.

૧૬. નીચેની હકીકતો નિર્વિવાદ છે :

(૧) સિવિલ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૨૦/૦૨/૧૯૯૨ ના આદેશથી દાવાવાળી જમીનની તબદીલી તેમજ કબજા સામે એકપક્ષીય વચગાળાની રાહત આપવામાં આવી હતી.

(૨) સિવિલ કોર્ટ દ્વારા તેને ૧૮/૦૯/૧૯૯૯ ના રોજ કાયમી કરવામાં આવી હતી.

(૩) વેચાણ દસ્તાવેજો અનુક્રમે ૫મી જૂન, ૧૯૯૨, ૮મી જૂન, ૧૯૯૨ અને ૧૮મી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૦ ના રોજ કરી આપવામાં આવ્યા હતા.

(૪) પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપનાર મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૧ – સરસ્વતીબેનનું ૮મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના રોજ અવસાન થયું.

(૫) પ્રથમદર્શીએ એવું જણાવ્યું છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા કરવામાં આવેલી ખરીદીનો મુખ્ય પાયો સરસ્વતીબેન દ્વારા તેમની તરફેણમાં કરવામાં આવેલો ૧લી

મે, ૧૯૯૧ નો વેચાણ કરાર અને ૩જી જૂન, ૧૯૯૨ ની યુ.એલ.સી. ની પરવાનગી છે.

(૬) યુ.એલ.સી. ની પરવાનગી મેળવતી વખતે, સંબંધિત સત્તાવાળાઓને કોઈ કોર્ટનો સ્ટે અથવા મનાઈદુકમ અમલમાં છે કે કેમ તે અંગેના નિવેદનની જરૂર પડે છે. પ્રથમદર્શીએ એવું જણાવ્યું છે કે જ્યારે ખરીદનાર અને વેચનાર બંને સદર કાર્યવાહીમાં પક્ષકારો હતા, ત્યારે તેઓએ સત્તાવાળાઓના ધ્યાન પર માત્ર એવી જ કાર્યવાહીઓ મૂકી હતી જેમાં કોઈ સ્ટે ન હતો અથવા સ્ટે રદ કરવામાં આવ્યો હતો. યુ.એલ.સી. હેઠળ આપવામાં આવેલી પરવાનગી ૩જી જૂન, ૧૯૯૨ ની છે. વચગાળાની રાહત માત્ર ચાર મહિના પહેલાં જ, એટલે કે ૨૦મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૨ ના રોજ આપવામાં આવી હતી.

(૭) સરસ્વતીબેને ૯મી જુલાઈ, ૧૯૯૨ ના રોજ દાવામાં પોતાનો લેખિત જવાબ રજૂ કર્યો પરંતુ તેઓ એ બાબત જાહેર કરવામાં નિષ્ફળ ગયા કે તેમણે પહેલેથી જ મિલકત વેચી દીધી હતી.

(૮) પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર તરીકે જોડવા અંગેનો મુકદ્દમો ૨૦૧૦ સુધી ચાલ્યો હતો. પ્રથમદર્શીએ એવું જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તાને ૧૮મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ ની જાહેર નોટિસ પછી જ તબદીલી વિશે જાણ થઈ હતી.

૧૭. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હું હવે સંબંધિત રજૂઆતોની વિચારણા કરવા માંગું છું.

૧૮. સૌપ્રથમ, હું સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના અનાદર માટે અરજી દાખલ કરવાની સમયમર્યાદા અંગેના મુદ્દા પર વિચારણા કરીશ.

૧૯. સમયમર્યાદાનો મુદ્દો:

૧૯.૧ ભરતભાઈ જીવરાજભાઈ (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતાં, આ મુદ્દો હવે રેસ-ઇન્ટેગ્રા રહ્યો નથી. એક વિદ્વાન સિંગલ જજ (કોરમ: એમ. આર. શાહ, જજ) (તે સમયે તેઓ આ પદ પર હતા) દ્વારા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની કાર્યવાહીને નિયંત્રિત કરતી કોઈ સમયમર્યાદા છે કે કેમ તે અંગે વિચારણા કરવામાં આવી હતી. હું અહીં તે અંગેના સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી રહ્યો છું:

"સામાવાળા પ્રતિવાદીઓ વતી એવો કેસ કરવામાં આવ્યો છે કે પદ્મવ સેઠ (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યા મુજબ, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈહુકમના ભંગની કાર્યવાહી કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટ હેઠળની કાર્યવાહી સમાન છે, તેથી કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદા લાગુ પડશે. તેમની ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં, તેમણે દિનેશ એ. પરીખ (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે. ઉપરોક્ત રજૂઆતમાં કોઈ તથ્ય નથી અને તેનો સ્વીકાર કરી શકાય નહીં. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈહુકમના ભંગની કાર્યવાહીને કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટ હેઠળની કાર્યવાહી સમાન ગણવામાં આવે છે માત્ર તેટલા કારણસર, કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદા લાગુ પડશે નહીં. નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે પદ્મવ સેઠ (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં એવું ઠરાવ્યું નથી કે કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈહુકમના ભંગ માટેની કાર્યવાહીમાં લાગુ પડશે.

તેવી જ રીતે, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા દિનેશ એ. પરીખ (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં પણ આવો કોઈ મત વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો નથી. આવા સંજોગોમાં, લડત આપનાર પ્રતિવાદીઓ વતી કરવામાં આવેલી દલીલ કે વર્તમાન અરજી કાયદાની સમયમર્યાદાથી બાધિત છે, એટલે કે મનાઈદુકમના કથિત ભંગની તારીખથી અથવા તો જાણ થયાની તારીખથી એટલે કે પ્રતિવાદીઓને મનાઈદુકમના ભંગનો આક્ષેપ કરતી નોટિસ આપ્યાની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળાની બહાર છે, તેનો સ્વીકાર કરી શકાય નહીં. કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ જે રીતે સમયમર્યાદા પૂરી પાડવામાં આવી છે, તેવી કોઈ સમયમર્યાદા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી. આવા સંજોગોમાં, લડત આપનાર પ્રતિવાદી નંબરો ૨, ૪ અને ૫ વતી કરવામાં આવેલી દલીલ કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગ માટે કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે પણ, કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ મુજબ એક વર્ષના સમયગાળાની અંદર અરજી રજૂ કરવી પડે, તે સ્વીકારી શકાય નહીં. જ્યાં સુધી

મનાઈફુકમનો ભંગ ચાલુ રહે ત્યાં સુધી, જેની તરફેણમાં મનાઈફુકમ હોય તેવો અસરગ્રસ્ત પક્ષકાર સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈફુકમના ભંગ માટેની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે."

૧૯.૨ આ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદાને ત્યારબાદ દિલ્લી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા (૨૦૧૭) ૨૩૮ ડી એલ ટી ૬૪૩ માં નોંધાયેલા 'કારવાં કોમર્શિયલ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ ચશસ્વી અગ્રવાલ' ના કેસમાં અનુસરવામાં આવ્યો હતો. ન્યાયમૂર્તિ ઇન્દિરા બેનર્જીએ (તે સમયે તેઓ આ પદ પર બિરાજમાન હતા), બેન્ચ વતી બોલતાં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"જ્યાં સુધી સમયમર્યાદાની દલીલનો સવાલ છે, તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે આઈ એ ૨૨૬૮૨/૨૦૧૨ માત્ર સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ જ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તેમાં કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની જોગવાઈઓનો કોઈ સંદર્ભ કે તેના હેઠળ કોઈ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો. કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ ની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં સમયમર્યાદા સુસંગત બને છે, નહીં કે જ્યારે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે. અન્યથા પણ, જ્યારે કોર્ટના વચગાળાના આદેશના ઉલ્લંઘનનો

આક્ષેપ હોય, ત્યારે અરજી વિલંબ અને નિષ્ક્રિયતાથી બાધિત થતી નથી. આ સંદર્ભમાં આપણે ૧૪ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૨ ના રોજ નિર્ણીત થયેલ મિસ્ક. સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૧૭૫૧/૨૦૧૧ માં 'ભરતભાઈ જીવરાજભાઈ વિરુદ્ધ છગનભાઈ સામાભાઈ અને અન્ય' ના કેસમાં ગુજરાત હાઈકોર્ટના ચુકાદાની નોંધ લઈ શકીએ, જેમાં ગુજરાત હાઈકોર્ટે, તેમાંના પ્રતિવાદી નંબરો ૨, ૪ અને ૫ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી સમયમર્યાદાની સમાન દલીલને ફગાવી દીધી હતી અને એવું અવલોકન કર્યું હતું કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગની કાર્યવાહીને કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટ હેઠળની કાર્યવાહી સમાન ગણવામાં આવે છે માત્ર તેટલા કારણસર, કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદા લાગુ પડશે નહીં. કોર્ટે એમ પણ ઠરાવ્યું હતું કે 'પદ્મવ સેઠ વિરુદ્ધ કસ્ટોડિયન અને અન્ય (૨૦૦૧) ૭ એસ સી સી પૃષ્ઠ' ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું નથી કે કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગ માટેની કાર્યવાહીમાં લાગુ પડશે. અમે આ નિષ્કર્ષ સાથે સહમત છીએ. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે, કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ જે રીતે

સમયમર્યાદા પૂરી પાડવામાં આવી છે, તેવી કોઈ સમયમર્યાદા સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી. એવું ઠરાવવું જ જોઈએ કે જ્યાં સુધી મનાઈદુકમનો ભંગ ચાલુ રહે છે, ત્યાં સુધી જેની તરફેણમાં મનાઈદુકમ છે તેવો અસરગ્રસ્ત પક્ષકાર સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગ માટેની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે. તે ઉપરાંત, એવું પણ ઠરાવવું જોઈએ કે સી.પી.સી. નો ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ એ કોડમાં દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ જોગવાઈ હોવાથી, તે કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટમાં સમાવિષ્ટ તિરસ્કારના સામાન્ય કાયદા પર પ્રવર્તમાન થશે."

૨૦. અપીલકર્તા લગભગ ૧૩ વર્ષના સમયગાળા સુધી નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજોથી અજાણ રહ્યા હતા કે કેમ તે એક હકીકતનો પ્રશ્ન છે.

૨૧. અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી પરીખ પોતાની એ રજૂઆતમાં ઘણે અંશે સાચા છે કે લિમિટેશન એક્ટ હેઠળ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ ની જોગવાઈ હેઠળ મનાઈદુકમના અનાદર અથવા ભંગ માટે અરજી દાખલ કરવાની કોઈ ચોક્કસ સમયમર્યાદા જાણીજોઈને નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી. શ્રી

પરીખ તેમની એ રજૂઆતમાં સાચા છે કે કોર્ટ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૫૧ હેઠળની પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કોઈપણ તબક્કે આવા ભંગ અથવા અનાદરની સુઓ મોટુ નોંધ લઈ શકે છે. શ્રી પરીખના મતે, આ કેસ સ્વર્ગસ્થ સરસ્વતીબેન અને ખરીદનાર વચ્ચેની મિલીભગતનો છે. શ્રી પરીખે ધ્યાન દોર્યું કે ખરીદનારને દાવાની કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર તરીકે જોડાવાની પરવાનગી આપવામાં આવ્યા પછી જ, અપીલકર્તા આંક ૨૧૧ ની અરજી રજૂ કરી શક્યા હતા. શ્રી પરીખના મતે, ૨૩મી નવેમ્બર, ૨૦૧૦ ના રોજ દાવામાં ખરીદનારને પ્રતિવાદી પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવતાં જ આંક ૨૧૧ ની અરજી દાખલ કરવાનો અધિકાર નિશ્ચિત થયો હતો.

૨૨. પડકારવામાં આવેલા આદેશ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે લિમિટેશન એક્ટના આર્ટિકલ ૧૩૭ પર ભારપૂર્વક આધાર રાખ્યો છે. સમયમર્યાદાના પાસા પર આવતા, શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે લિમિટેશન એક્ટના રેસિડ્યુઅરી આર્ટિકલ ૧૩૭ ના આધારે, આ અરજી સમયમર્યાદાથી બાધિત છે કારણ કે અસરગ્રસ્ત પક્ષકારને વેચાણ દસ્તાવેજના અસ્તિત્વની જાણ થયાની તારીખથી ત્રણ વર્ષની અંદર તે દાખલ કરવામાં આવી ન હતી. ચાલો હું લિમિટેશન એક્ટના આર્ટિકલ ૧૩૭ વિશે કંઈક કહું. લિમિટેશન એક્ટની અનુસૂચિ ત્રણ ભાગોમાં વહેંચાયેલી છે. ત્રીજો ભાગ અરજીઓને લગતો છે અને તેમાં બે ભાગ છે, પહેલો ભાગ "ચોક્કસ કેસોમાં

અરજીઓ" છે અને બીજો ભાગ "અન્ય અરજીઓ" છે, જેની હેઠળ આર્ટિકલ ૧૩૭ આવે છે. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:--

"૧૩૭.	અન્ય કોઈપણ ત્રણ વર્ષ અરજી કે જેના માટે આ વિભાગમાં અન્યત્ર કોઈ મર્યાદા આપવામાં આવી નથી.	જ્યારે અરજી કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે".
-------	--	--

૨૩. આ મુદ્દા પરના કાયદાને નીચે મુજબ સમજાવી શકાય:

(એ) લિમિટેશન એક્ટ હેઠળ, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ ની જોગવાઈ હેઠળ મનાઈદુકમના અનાદર અથવા ભંગ માટેની અરજી દાખલ કરવા માટે જાણીજોઈને કોઈ સમયમર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી.

(બી) આર્ટિકલ ૧૩૭ હેઠળ, અરજી કરવાનો અધિકાર મનાઈદુકમના ભંગ અથવા અનાદરની તારીખે જ આવશ્યકપણે પ્રાપ્ત થાય છે તેવી ધારણા અયોગ્ય છે. તે જ સમયે, એકવાર વાદીને ભંગ વિશે જાણ થાય, ત્યારબાદ તેણે તે સમયથી ત્રણ

વર્ષની અંદર અરજી દાખલ કરવી જ જોઈએ. જો ભારે અથવા અસાધારણ વિલંબ થયો હોય, તો તેનું સંતોષકારક સ્પષ્ટીકરણ આપવું જોઈએ.

(સી) આવા વિલંબનું સ્પષ્ટીકરણ આપવું જોઈએ, પરંતુ તેને સમયમર્યાદાના સંપૂર્ણ બાધ સમાન ગણી શકાય નહીં.

(ડી) મનાઈક્રમના આદેશના અનાદર અથવા ભંગ બદલ સજા કરવા માટે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૫૧ હેઠળ કોર્ટની અંતર્ગત સત્તાઓને લિમિટેશન એક્ટના આર્ટિકલ ૧૩૭ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. ન્યાયના હિતમાં, જો કોર્ટને યોગ્ય લાગે, તો કોર્ટ માટે કોઈપણ સમયે પોતાની અંતર્ગત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાનો વિકલ્પ હંમેશા ખુલ્લો રહે છે કારણ કે, નીતિ તરીકે, ભૂલને સુધારવી અને ખોટા કૃત્યને ચાલુ ન રહેવા દેવી તે કોર્ટની ફરજ છે.

(ઈ) જો ભારે વિલંબ થયો હોય, તો સી.પી.સી. ની કલમ ૧૫૧ હેઠળ પોતાની અંતર્ગત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો કે નહીં તે નક્કી કરવાનું કામ સંબંધિત કોર્ટનું છે.

૨૪. હું એ સમજવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છું કે દાવાની કાર્યવાહીમાં ખરીદનારને પ્રતિવાદી નંબર ૨ તરીકે જોડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અપીલકર્તાએ શા માટે રાહ જોવી પડી.

અપીલકર્તા એવો દાવો કરે છે કે કથિત ભંગ તેમના ધ્યાનમાં વર્ષ ૨૦૦૫ માં આવ્યો હતો, પરંતુ દાવાની કાર્યવાહીમાં ખરીદનારને પ્રતિવાદી નંબર ૨ તરીકે જોડવામાં સમય લાગ્યો. આ ખુલાસો ખાતરીજનક નથી અને આ કોર્ટને ગળે ઊતરતો નથી. વાસ્તવમાં, જે દિવસે અપીલકર્તાને દાવાવાળી જમીનની તબદીલી અંગે જાણ થઈ, તે જ દિવસે તેઓ તાત્કાલિક સંબંધિત કોર્ટના ધ્યાન પર આ બાબત લાવી શક્યા હોત. એકવાર આવી હકીકત સંબંધિત કોર્ટના ધ્યાન પર લાવવામાં આવે, ત્યારબાદ આ બાબતની તપાસ કરવી અને મનાઈદુકમના આવા ભંગ અથવા અનાદર માટે પ્રથમદર્શીએ દોષિત જણાયેલ વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરવી તે કોર્ટનું કામ છે. હાલના કેસમાં, આ ભંગને સતત ચાલતું ખોટું કૃત્ય કહી શકાય નહીં. વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવો એ એક જ વખતનું કૃત્ય કહી શકાય અને તે વેચાણ દસ્તાવેજો કરી આપવાની તારીખે પૂર્ણ થઈ ગયું હતું. આવા સંજોગોમાં, અપીલકર્તા પાસેથી એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હતી કે તેઓ વર્ષ ૨૦૦૫ માં જ યોગ્ય અરજી દાખલ કરે. પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૨ સાથેની મિલીભગતથી કરવામાં આવેલા કથિત ભંગને સતત ચાલતી કાર્યવાહી કહી શકાય કે કેમ, તે પ્રશ્નનો પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા 'બાલકૃષ્ણ સાવળરામ પુજારી વાઘમારે અને અન્ય વિરુદ્ધ શ્રી ધ્યાનેશ્વર મહારાજ સંસ્થાન અને અન્ય, નોંધાયેલ એ આઈ આર ૧૯૫૯ એસ સી ૭૯૮' ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખીને યોગ્ય રીતે જ કાઉન્ટર કરવામાં આવ્યો છે. આ ચુકાદામાં એવું અવલોકન કરવામાં

આવ્યું છે કે લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૨૩ સતત ચાલતા અધિકારનો નહીં પરંતુ સતત ચાલતા ખોટા કૃત્યનો સંદર્ભ આપે છે. જો ખોટા કૃત્યથી થતી ઈજા પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય, તો તે કૃત્યના પરિણામે થતું નુકસાન ભલે ચાલુ રહે, છતાં તે સતત ચાલતું ખોટું કૃત્ય નથી. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું 'મહેન્દ્ર બિલ્ડર્સ' (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટના એક ચુકાદાનો સંદર્ભ આપવા માંગું છું, જેમાં ન્યાયમૂર્તિ એ. એમ. ખાનવિલકરે (તે સમયે તેઓ આ પદ પર બિરાજમાન હતા) નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"એ આઈ આર ૧૯૩૯ નાગપુર ૧૪૫ માં નોંધાયેલા 'જે.એચ.એસ. ઇવેન્જેલિકલ જર્મન મિશન, સુપરિન્ટેન્ડન્ટ લેપ્રસી એસાયલમ, ચાંદખુરી વિરુદ્ધ મહંત રામસહાયગીર ચેલા સનસેરગીર ગોસાવી' ના કેસમાં નાગપુર બેન્ચના ચુકાદા પર પણ યોગ્ય રીતે જ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. આ ચુકાદામાં પણ, લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૨૩ અને આર્ટિકલ ૧૪૨ અને ૧૪૪ ની જોગવાઈઓની વિચારણા કરતી વખતે, કોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે કબજો અને ભોગવટો સંપૂર્ણપણે પચાવી પાડવો અને તેના પરિણામે જમીન માલિકને કબજામાંથી બહાર કાઢવો એ એક એવું ખોટું કૃત્ય છે જે કબજામાંથી બહાર કાઢવાની ક્ષણે જ પૂર્ણ થઈ જાય છે. આ અવલોકન પર આધાર

રાખીને, સામાવાળા ના વકીલ એવી દલીલ કરશે કે અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપ મુજબ દાવાવાળી જગ્યામાં કોઈપણ પ્રકારનું ત્રાહિત પક્ષનું હિત ઊભું કરવું, તે કૃત્ય પૂર્ણ થઈ ગયું છે અને તેવા કિસ્સામાં તે હકીકતના અસ્તિત્વ અંગે અરજદારને જાણ થયાની તારીખથી સમયમર્યાદા ગણવામાં આવશે. સામાવાળાના વકીલે યોગ્ય રીતે દલીલ કરી હતી કે અરજદાર વતી 'એક્ઝોસ ધ બાર' જે દલીલ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે જે તારીખે અરજદારને નોંધાયેલા ડીડ ઓફ એસાઈનમેન્ટ ના અસ્તિત્વની જાણ થઈ, તે બાબત અરજીમાં દર્શાવવામાં આવી નથી. જ્યારે કે અરજીમાંનો કેસ સતત ચાલતા તિરસ્કારનો છે. એટલું અવલોકન કરવું પૂરતું છે કે હાલના કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં સતત ચાલતા તિરસ્કારના દાવાને માન્ય રાખવો શક્ય નથી. આમ, અરજી સમયમર્યાદાથી બાધિત છે."

૨૫. જોકે, તે જ સમયે, જો સંબંધિત કોર્ટ કાયદા મુજબ કાર્યવાહી કરવા માંગતી હોય, તો સમયમર્યાદા અંગેનો મુદ્દો કોર્ટના માર્ગમાં આવવો જોઈએ નહીં. હું એવું એટલા માટે કહી રહ્યો છું કારણ કે, એક નીતિ તરીકે, ભૂલને સુધારવી અને ખોટા કૃત્યને ચાલુ ન રહેવા દેવી તે કોર્ટની ફરજ છે. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ

જેવી જોગવાઈઓનો હેતુ ન્યાયિક આદેશની ગરિમા જાળવી રાખવાનો, કાયદાના શાસનને જાળવી રાખવાનો અને ન્યાયના વહીવટમાં પક્ષકારોનો વિશ્વાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. આ એક ઉપચારાત્મક જોગવાઈ છે અને તેનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે કોર્ટના નિર્દેશનો અમલ થાય, આદેશના અનાદરનો ઉપાય થાય અને યોગ્ય આદેશ પસાર કરવામાં આવે. હું સી.પી.સી. ની કલમ ૧૫૧ ને ધ્યાનમાં રાખીને આમ કહી રહ્યો છું.

૨૬. સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૫૧ ન્યાયના હેતુઓ માટે અથવા કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ રોકવા માટે જરૂરી હોય તેવા આદેશો કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે. દરેક કોર્ટ કાયદા મુજબ ન્યાય કરવાના હેતુથી રચાયેલી છે અને તેના જરૂરી પરિણામ રૂપે, અને તેના બંધારણમાં જ અંતર્ગત હોય તેમ, ન્યાયના વહીવટ દરમિયાન સાચું કરવા અને ખોટાને સુધારવા માટે જરૂરી એવી તમામ સત્તાઓ ધરાવે છે તેવું માનવું જોઈએ. સુપ્રીમ કોર્ટે 'એન.એસ. મિલ્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા: [૧૯૭૬] ૧ એસ સી આર ૮૦૩' માં દર્શાવ્યા મુજબ, કોર્ટની અંતર્ગત સત્તાના મૂળ જરૂરિયાતમાં છે અને તેનો વ્યાપ જરૂરિયાત જેટલો જ વિસ્તૃત છે. કલમ ૧૫૧ કોઈ સત્તાઓ પ્રદાન કરતી નથી, પરંતુ માત્ર એટલો સંકેત આપે છે કે ન્યાયના હેતુઓ માટે અને કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે જરૂરી આદેશો કરવાની સત્તા છે. સુપ્રીમ કોર્ટે 'મનોહરલાલ વિરુદ્ધ શેઠ હીરાલાલ: (૧૯૬૨) ૧

એસ સી આર ૪૫૦' માં અવલોકન કર્યા મુજબ, અંતર્ગત સત્તા કોર્ટને આપવામાં આવી નથી; તે તેની સમક્ષના પક્ષકારો વચ્ચે ન્યાય કરવાની તેની ફરજના કારણે કોર્ટમાં અંતર્ગત રહેલી સત્તા છે. 'પદમ સેન વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર: ૧૯૬૧કી. એલ જે ૩૨૨' માં સુપ્રીમ કોર્ટે દર્શાવ્યા મુજબ, કોર્ટની અંતર્ગત સત્તાઓ કોડ દ્વારા કોર્ટને ખાસ પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓ ઉપરાંતની છે. તે આ સત્તાઓની પૂરક છે અને તેથી, એવું માનવું જોઈએ કે જ્યારે આ સત્તાઓનો ઉપયોગ કોડમાં સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈઓ સાથે કોઈપણ રીતે વિરોધાભાસી ન હોય અથવા ધારાસભાના ઈશાદાઓની વિરુદ્ધ ન હોય, ત્યારે કોડની કલમ ૧૫૧ માં દર્શાવેલ હેતુ માટે તેનો ઉપયોગ કરવા કોર્ટ સ્વતંત્ર છે. કોડની કલમ ૧૫૧ ની ભાષા એટલી વ્યાપક છે કે તે સિવિલ કોર્ટોને ન્યાયના વહીવટ દરમિયાન સાચું કરવા અને ખોટાને સુધારવા માટેની અંતર્ગત સત્તાઓથી સજ્જ કરે છે.

૨૭. મારે એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જ્યારે કોડના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧ હેઠળ કોર્ટ દ્વારા કામચલાઉ મનાઈફુકમનો આદેશ આપવામાં આવે છે અથવા સિવિલ કોર્ટ દ્વારા કાયમી મનાઈફુકમ માટેનું ફુકમનામું પસાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેમાં નીચેના ત્રણ તબક્કાઓ સામેલ હોય છે:

(એ) પ્રથમ તબક્કો કામચલાઉ મનાઈહુકમનો આદેશ જારી કરવાનો અથવા કાયમી મનાઈહુકમનું હુકમનામું પસાર કરવાનો છે. જ્યારે કોઈ પક્ષકાર દ્વારા કોડના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવે છે, ત્યારે કોડના ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧ હેઠળ નિર્ધારિત શરતો સંતોષાય છે તેવી ખાતરી થતાં, કોર્ટ અરજી કરનાર પક્ષકારની તરફેણમાં કામચલાઉ મનાઈહુકમનો આદેશ આપી શકે છે. તેવી જ રીતે, દાવાની સંપૂર્ણ સુનાવણી પછી અને કેસના ગુણદોષ પર, કોર્ટ કોઈ પક્ષકારની તરફેણમાં કાયમી મનાઈહુકમ માટેનું હુકમનામું પસાર કરી શકે છે. કોડમાં કામચલાઉ મનાઈહુકમનો આદેશ આપવા સંબંધિત ચોક્કસ જોગવાઈ છે, એટલે કે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧. સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૮ એવા સંજોગો સાથે સંબંધિત છે કે જેમાં કોર્ટ દ્વારા કાયમી મનાઈહુકમ માટેનું હુકમનામું પસાર કરી શકાય છે.

(બી) બીજો તબક્કો કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશના અથવા કાયમી મનાઈહુકમ આપતા હુકમનામાના અમલીકરણનો છે. કોડ હેઠળ કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશ અથવા કાયમી મનાઈહુકમના હુકમનામાના અમલીકરણ અંગે કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ નથી.

(સી) ત્રીજો તબક્કો મનાઈહુકમના આદેશના અનાદર માટેની સજાનો છે. કોડનો ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ મનાઈહુકમના અનાદર અથવા ભંગના અથવા ઓર્ડર ૩૯, રૂલ

૧ હેઠળ કરવામાં આવેલા અન્ય આદેશોના અનાદરના પરિણામો સાથે સંબંધિત છે. કોડનો ઓર્ડર ૨૧, ૩૯ ૩૨ જણાવે છે કે જ્યાં જે પક્ષકાર સામે મનાઈહુકમનું હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હોય, તેને હુકમનામાનું પાલન કરવાની તક મળી હોય પરંતુ તેણે ઈશ્ટાપૂર્વક તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી હોય, તો તેને દીવાની જેલમાં મોકલીને અથવા તેની મિલકત ટાંચમાં લઈને અથવા બંને દ્વારા મનાઈહુકમના હુકમનામાનો અમલ કરાવી શકાય છે. આમ, કોડમાં કામચલાઉ મનાઈહુકમનો આદેશ આપવા અંગે અને કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશ અને કાયમી મનાઈહુકમના હુકમનામાનો અનાદર કરનાર પક્ષકારને સજા કરવા અંગેની ચોક્કસ જોગવાઈ છે. જોકે, કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશ અથવા કાયમી મનાઈહુકમના હુકમનામાના અમલીકરણ માટે કોડમાં કોઈ જોગવાઈ પૂરી પાડવામાં આવી નથી. જ્યારે કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશ અથવા કાયમી મનાઈહુકમના હુકમનામાનો અમલ કરવા માટે પર્યાપ્ત હોય તેવી કાયદાની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ ન હોય, ત્યારે સદર હેતુ માટે ન્યાય આપવા અથવા ખોટાનો ઉપાય કરવા માટે કોડની કલમ ૧૫૧ ની જોગવાઈઓનો શા માટે ઉપયોગ ન કરી શકાય તેનું કોઈ વાજબી કારણ નથી, કારણ કે, કોર્ટો પાસે માત્ર આદેશ પસાર કરવાની સત્તા જ ન હોવી જોઈએ, પરંતુ સદર આદેશનો અમલ કરાવવાની સત્તા પણ હોવી જોઈએ. તેથી, જ્યારે કોઈ પક્ષકારે કોડના ઓર્ડર ૩૯, ૩૯ ૧ હેઠળ કોર્ટ પાસેથી કામચલાઉ મનાઈહુકમનો આદેશ

મેળવ્યો હોય અને જેની સામે મનાઈહુકમનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવો બીજો પક્ષકાર તેનો અનાદર કરે, ત્યારે અસરગ્રસ્ત પક્ષકાર ચોક્કસપણે કલમ ૧૫૧ હેઠળ કોર્ટની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કોર્ટ સમક્ષ જઈ શકે છે અને કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશના અમલીકરણ માટે ખાસ સંજોગોમાં પોલીસની મદદ માટે પણ પ્રાર્થના કરી શકે છે. જ્યારે કોર્ટના ધ્યાન પર એ લાવવામાં આવે કે કામચલાઉ મનાઈહુકમના આદેશના અમલીકરણને રોકવાનો અથવા તેમાં અડચણ ઊભી કરવાનો પ્રયાસ થઈ રહ્યો છે, ત્યારે કોર્ટ સંપૂર્ણ ન્યાય પ્રદાન કરવા માટે, કલમ ૧૫૧ હેઠળની પોતાની અંતર્ગત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મનાઈહુકમના આદેશના અમલીકરણમાં અસરગ્રસ્ત પક્ષકારને તમામ સહાય પૂરી પાડવા પોલીસ સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ પણ આપી શકે છે. એ યાદ રાખવું જોઈએ કે, જે પક્ષકારે કામચલાઉ મનાઈહુકમનો આદેશ મેળવ્યો છે તેને પોલીસની મદદનો આદેશ આપીને, કોર્ટ માત્ર તેના અગાઉના મનાઈહુકમના આદેશનો અમલ કરાવવા માટેના આગળના પગલાં જ લે છે. યોગ્ય કિસ્સાઓમાં, જ્યાં કોર્ટને એવું જણાય કે કોર્ટ પાસેથી મનાઈહુકમનો આદેશ મેળવનાર પક્ષકાર સામા પક્ષના અવરોધ અથવા અસહકારના કારણે તેનો પૂરો લાભ લઈ શકે તેવી સ્થિતિમાં નથી, ત્યારે પોતાના આદેશનું પાલન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે પોલીસ સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપવાનો વિકલ્પ કોર્ટ માટે હંમેશા ખુલ્લો છે. 'સેન્યુરી ફોર મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સુપ્પેયા (૧૯૭૫) ૨ એમ.એલ.જે. ૫૪'

ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટની કુલ બેન્ચ દ્વારા અવલોકન કર્યા મુજબ, જ્યારે સિવિલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મનાઈફુકમના આદેશનું ઉલ્લંઘન થાય, અથવા જ્યારે આવા મનાઈફુકમના આદેશના અનાદરમાં કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે ન્યાયિક નીતિની બાબત તરીકે કોર્ટના આદેશના અનાદરમાં થયેલા ખોટા કૃત્યને સુધારવાની કોર્ટની ફરજ છે અને પોલીસ મદદનો આદેશ આપીને મનાઈફુકમના આદેશનો અમલ કરાવવાની સત્તા કોડની કલમ ૧૫૧ હેઠળ ઉપલબ્ધ છે.

૨૮. સિવિલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો પડકારવામાં આવેલો આદેશ કદાચ યોગ્ય શબ્દોમાં ન હોઈ શકે. જોકે, સિવિલ કોર્ટ દ્વારા પડકારવામાં આવેલા આદેશમાં પરોક્ષ રીતે, ખાસ કરીને સમયમર્યાદાના મુદ્દા પર, જે કહેવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ હેઠળની કાર્યવાહી એ ગંભીર બાબત છે. કોર્ટને કોઈ વ્યક્તિની સ્વતંત્રતા છીનવી લેવાનો અને આદેશનું ઉલ્લંઘન કરનાર વ્યક્તિને દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખવાનો આદેશ આપવાની સત્તા છે. આ સત્તા દંડાત્મક પ્રકારની છે. ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, જે વ્યક્તિ અનાદરનો આક્ષેપ કરે છે તેના પર વાજબી શંકાની પેલે પાર ગુનાના તત્વો સાબિત કરવાનો ભારે બોજ હોય છે. રૂલ ૨એ હેઠળનો આદેશ શંકાના આધારે અથવા સામાન્ય પ્રક્રિયાના ભાગરૂપે પસાર થવો જોઈએ નહીં. એ વાતની સ્પષ્ટ સાબિતી હોવી જોઈએ કે જે આદેશનું પાલન કરવાનું હતું તે સ્પષ્ટ અને સંદિગ્ધતા વિનાનો હતો

અને આદેશની વિગતોની સંપૂર્ણ જાણકારી હોવા છતાં તેનો અનાદર કરવામાં આવ્યો હતો. વર્તમાન કેસમાં, સરસ્વતીબેન અવસાન પામ્યા છે અને હયાત નથી. ખરીદનાર સરસ્વતીબેન સાથે મિલીભગત ધરાવતા હતા કે નહીં તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે અને રેકર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે ખરીદનારની મિલીભગત હતી તેવું દર્શાવવા માટે કશું જ નથી. શંકા ગમે તેટલી પ્રબળ હોય, તે પુરાવાનું સ્થાન લઈ શકે નહીં. એ કહેવાની જરૂર નથી કે મનાઈહુકમ અમલમાં હતો ત્યારે આદેશનો ખુલ્લો ભંગ કરવામાં આવ્યો હતો અને દાવાવાળી જમીન તબદીલ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે હેતુ માટે સરસ્વતીબેન સામે કાયદા મુજબ યોગ્ય પગલાં લઈ શકાયા હોત. મનાઈહુકમ સરસ્વતીબેન સામે હતો. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે જો ખરીદનાર સાથેની મિલીભગત કે સંડોવણી સાબિત થાય, તો ખરીદનાર પણ સમાન રીતે જવાબદાર ઠરશે. જોકે, જે ભંગની ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે અંગે લગભગ બે દાયકા કરતાં પણ વધુ સમય વીતી ગયો છે.

૨૯. હુકમના ઉલ્લંઘનના કિસ્સામાં જરૂરી સાબિતીનું પ્રમાણ: –

૨૯.૧ મનાઈહુકમના આદેશના અનાદરની ધમકી અથવા કથિત ભંગ, અનાદર અથવા ઉલ્લંઘનના કેસમાં જરૂરી સાબિતીનું ધોરણ ખૂબ ઊંચું હોવું જોઈએ અને તે વાજબી શંકાની પેલે પારની સાબિતીના ધોરણ અને સંભાવનાઓના સંતુલન ના

ધોરણની વચ્ચેનું હોવું જોઈએ. એ નોંધવું જોઈએ કે, સુપ્રીમ કોર્ટે 'છોટુ રામ વિરુદ્ધ ઉર્વશી ગુલાટી: (૨૦૦૧) ૭ એસ સી સી ૫૩૦ : ૨૦૦૧' અને 'અનિલ રતન સરકાર વિરુદ્ધ હીરક ઘોષ: (૨૦૦૨) ૪ એસ સી સી ૨૧' ના કેસમાં ઠરાવ્યા મુજબ, તિરસ્કારના તમામ કેસોમાં માત્ર સોગંદનામાઓ અથવા કોર્ટના હસ્તક્ષેપની માંગ કરતા પક્ષકારના સ્વાર્થપ્રેરિત નિવેદનોથી નહીં, પરંતુ સાબિતીનું ખૂબ ઊંચું ધોરણ લાગુ કરીને દલીલ સાબિત થવી જોઈએ.

૨૯.૨ આ નિયમ હેઠળની કાર્યવાહી અર્ધ-ફોજદારી પ્રકારની છે અને તેનું પાસું દંડાત્મક છે, જે એ વાતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તિરસ્કાર કરનાર દીવાની જેલમાં અટકાયતને પાત્ર બને છે. વાસ્તવમાં આ કાર્યવાહી આદેશનો અમલ કરાવવા અથવા તેના અમલીકરણને અસરકારક બનાવવા માટે ઘડવામાં આવી છે. આ બાબત કોડના ઓર્ડર ૨૧ રૂલ ૩૨ હેઠળ કાયમી મનાઈહુકમના હુકમનામાની બજવણી માટે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા સાથેની તેમની સમાનતા દ્વારા સ્પષ્ટ થાય છે, જે દર્શાવે છે કે આવા હુકમનામાની બજવણી કઈ પદ્ધતિથી થઈ શકે ('સ્ટેટ ઓફ બિહાર વિરુદ્ધ સોનાબાતી કુમારી (એ આઈ આર ૧૯૬૧ એસ સી ૨૨૧)'). જે વ્યક્તિ અનાદર અથવા ભંગની ફરિયાદ કરે છે તેણે કોઈપણ શંકા વિના સ્પષ્ટપણે સાબિત કરવું પડે છે કે સામા પક્ષકારને કંઈક કરવાનો અથવા ન કરવાનો નિર્દેશ આપતો મનાઈહુકમનો આદેશ અસ્તિત્વમાં હતો અને આવા આદેશનો અનાદર અથવા ભંગ

થયો હતો. ('ફૂડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ સુખદેવ પ્રસાદ (૨૦૦૯) ૫ એસ સી સી ૬૬૫'). રૂલ ૨એ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ ખૂબ જ સાવધાની અને જવાબદારીપૂર્વક કરવો જરૂરી છે. તેથી, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સજામાં બદલાની ભાવનાનું કોઈ તત્વ હોવું જોઈએ નહીં. તે કોર્ટની ગરિમા જાળવી રાખવાના પ્રમાણમાં હોવી જોઈએ.

સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(જ) સાથે વંચાણમાં લેતાં કલમ ૧૪૧:-

૩૦. શું સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની આંક ૨૧૧ ની અરજી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(જ) ની જોગવાઈઓથી બાધિત છે? તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે અપીલકર્તાએ અગાઉ પ્રતિવાદીઓ સામે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ આંક ૧૮૫ ની અરજી દાખલ કરી હતી. સદર અરજી પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. આ અરજી પાછી ખેંચાયા બાદ, તે જ દિવસે અને તારીખે આંક ૨૧૧ ની નવી અરજી રજૂ કરવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સી.પી.સી. નો ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(જ) અપીલકર્તાને સમાન વિષયવસ્તુ અંગે નવી અરજી દાખલ કરતા અટકાવે છે, કારણ કે તેમણે નવી અરજી દાખલ કરવાની કોઈ છૂટ મેળવ્યા વિના અગાઉની અરજીનો ત્યાગ કર્યો હતો અથવા તે પાછી ખેંચી લીધી હતી.

૩૧. મારી વિચારણા માટેનો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ મનાઈદુકમના ભંગ અથવા અનાદર માટે દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં એક 'કાર્યવાહી' ગણી શકાય? કેટલીક હાઈકોર્ટોએ એવું ઠરાવ્યું છે કે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ માં ઉલ્લેખિત "કાર્યવાહી" માત્ર દાવાઓ જેવા મૂળ કેસોનો જ સંદર્ભ આપે છે, જેમ કે પ્રોબેટ, ગાર્ડિયનશિપ વગેરેની કાર્યવાહી. 'રામગોપાલ વિરુદ્ધ શાંતિલાલ, (૧૯૪૧) ઓલ. ૮૦૭' જેવા કેટલાક કેસોમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જે કાર્યવાહી મૂળભૂત રીતે સ્વતંત્ર રીતે ઉદ્ભવતી નથી પરંતુ કોઈ દાવામાંથી અથવા અન્ય કોઈ કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવે છે અથવા તેની સાથેના જોડાણમાં ઉદ્ભવે છે, તે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ ના વ્યાપ માં આવતી નથી.

૩૨. જોકે, એ નોંધવું જોઈએ કે સી.પી.સી. ની કેટલીક જોગવાઈઓ હેઠળની અરજીઓને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં કાર્યવાહી માનવામાં આવી છે. ઉદાહરણ તરીકે, મદ્રાસ હાઈકોર્ટ 'બી.એસ. આદિત્યન વિરુદ્ધ આર. કન્નન આદિત્યન, (૧૯૮૩) ૨ એમએલજે ૩૨' ના કેસમાં સી.પી.સી. ની કલમ ૯૨ હેઠળની અરજીઓને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ હેઠળ કલ્પ્યા મુજબની કાર્યવાહી ગણી છે. સી.પી.સી. ની જોગવાઈઓ હેઠળ દાવામાં લેવામાં આવતી કાર્યવાહી કે જે

સ્વતંત્ર અને મૂળભૂત પ્રકારની હોય, તેને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ માં ઉલ્લેખિત 'કાર્યવાહી' હેઠળ આવરી લેવાયેલી માનવામાં આવી છે. ઉદાહરણ તરીકે, મદ્રાસ હાઈકોર્ટે 'સુબ્બા રેડ્ડી વિરુદ્ધ નારાયણસ્વામી રેડ્ડી, (૧૯૪૯) એએમ ૨૮૩' ના કેસમાં દાવો ટ્રાન્સફર કરવા માટેની સી.પી.સી. ની કલમ ૨૪ હેઠળની કાર્યવાહીને આવી કાર્યવાહી ગણી છે. 'પ્રેમ સિંહ વિરુદ્ધ સાલ રામ, દાસ' ના કેસમાં, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૩ રૂલ ૧ હેઠળની અરજીને તેવી જ રીતે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ ના કાર્યક્ષેત્ર માં આવતી હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે. તેવી જ રીતે, મદ્રાસ હાઈકોર્ટે 'શ્રી રામુલુ વિરુદ્ધ શ્રી રામુલુ, એ આઈ આર ૧૯૩૩ એમએડી. ૫૫' ના કેસમાં સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૪, રૂલ ૫(૩) હેઠળની અરજીને આવી 'કાર્યવાહી' ગણી છે. અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટે 'બાબુલાલ વિરુદ્ધ રઘુનંદન, એ આઈ આર ૧૯૩૦ ઓલ. ૮૪૧' ના કેસમાં સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૪, રૂલ ૬ હેઠળની અરજીને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ હેઠળ આવરી લેવાયેલી હોવાનું ઠરાવ્યું છે.

૩૩. મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન એ છે કે શું સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજીને એક સ્વતંત્ર કાર્યવાહી તરીકે ગણી શકાય જે પોતે જ ઉદ્ભવે છે, અથવા તો તે એવી કાર્યવાહી છે જે માત્ર બીજી કાર્યવાહીની આનુષંગિક છે અને જે તે કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવે છે.

૩૪. આ નક્કી કરવા માટે, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની કાર્યવાહીના સ્વરૂપ ની તપાસ કરવી જરૂરી બનશે. પુનરાવર્તન થતું હોવા છતાં, હું ફરી એકવાર, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ ને અહીં ટાંકીશ. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨એ:— મનાઈહુકમના અનાદર અથવા ભંગનું પરિણામ.—

(૧) નિયમ ૧ અથવા ૨ હેઠળ આપવામાં આવેલા કોઈપણ મનાઈહુકમ કે કરવામાં આવેલા અન્ય આદેશના અનાદરના કિસ્સામાં, અથવા જે શરતો પર મનાઈહુકમ આપવામાં આવ્યો હોય કે આદેશ કરવામાં આવ્યો હોય તે પૈકીની કોઈપણ શરતના ભંગના કિસ્સામાં, મનાઈહુકમ આપનાર કે આદેશ કરનાર કોર્ટ, અથવા જે કોર્ટમાં દાવો કે કાર્યવાહી તબદીલ કરવામાં આવી હોય તેવી કોઈપણ કોર્ટ, આવા અનાદર અથવા ભંગ માટે દોષિત વ્યક્તિની મિલકત ટાંચમાં લેવાનો આદેશ કરી શકશે, અને આવી વ્યક્તિને ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખવાનો આદેશ પણ કરી શકશે, સિવાય કે આ સમયગાળા દરમિયાન કોર્ટ તેને મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપે.

(૨) આ નિયમ હેઠળ કરવામાં આવેલી કોઈપણ જમી એક વર્ષથી વધુ સમય માટે અમલમાં રહેશે નહીં; આ સમય પૂરો થયા પછી, જો અનાદર અથવા ભંગ ચાલુ રહે તો, ટાંચમાં લેવાયેલી મિલકત વેચી શકાશે અને તેની ઉપજમાંથી, કોર્ટ નુકસાન પામનાર પક્ષકારને યોગ્ય લાગે તેટલું વળતર આપી શકશે અને જો કોઈ બાકીની રકમ વધે, તો તે મેળવવા માટે હકદાર પક્ષકારને ચૂકવશે.”

૩૫. ઉપરોક્ત જોગવાઈના સાદા વાંચનથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે:

(૧) આ જોગવાઈ હેઠળની અરજીથી કોઈ કાર્યવાહી ઉદ્ભવતી નથી.

(૨) તે કોર્ટ સમક્ષ પહેલેથી જ પડતર રહેલી દાવાની કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવે છે.

(૩) કોઈપણ અરજી અથવા કાર્યવાહીમાં સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ લાગુ કરવાનું પરિણામ એ આવશે કે કોડમાં દાવાઓ સંબંધે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને, જ્યાં સુધી તે આવી અરજીઓ અથવા કાર્યવાહીઓને લાગુ કરી શકાય ત્યાં સુધી અનુસરવામાં આવશે. તેનો ગર્ભિત અર્થ એ છે કે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧

કોર્ટ પાસેથી એવી અપેક્ષા રાખશે કે તે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ દ્વારા નિયંત્રિત દાવાઓ પાછા ખેંચવા અને મુલતવી રાખવા અંગે કોડમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરે. આમ, દાવા માટે કોડમાં નિર્ધારિત "પ્રક્રિયા" અનુસરવા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. જ્યાં સુધી મૂળભૂત અધિકારોનો સવાલ છે, ત્યાં સુધી સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ લાગુ પડશે નહીં. તે માત્ર પ્રક્રિયા વિશે જ વાત કરે છે.

૩૬. મારા લાભાર્થે, મારી પાસે આ વિષય પર ગૌહાટી હાઈકોર્ટનો એક ખૂબ જ વિગતવાર (એક્ઝોસ્ટિવ) ચુકાદો ઉપલબ્ધ છે. 'હેરેશ્વર રોય વિરુદ્ધ મુસ્ટ. મનોવરા બેગમ અને અન્ય, ૨૦૧૦ ગૌહાટી ૨૨ માં નોંધાયેલ' ના કેસમાં હાઈકોર્ટના એક વિદ્વાન સિંગલ જજને એ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું કે શું ઓર્ડર ૧૭ હેઠળ સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ ૩૯ ૨એ હેઠળની અરજીને લાગુ પડે છે કે નહીં? હાઈકોર્ટે એ બાબત ધ્યાનમાં રાખીને આ પ્રશ્નની તપાસ કરી હતી કે શું ઓર્ડર ૩૯ ૩૯ ૨એ હેઠળની અરજીને કોડની કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં "કાર્યવાહી" ગણી શકાય કે કેમ. હાઈકોર્ટે એ બાબતે વિચારણા કરી કે કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં "કાર્યવાહી" શું છે. હાઈકોર્ટે આ વિષય પર સુપ્રીમ કોર્ટના ત્રણ મહત્વના ચુકાદાઓની ચર્ચા કરી. હાઈકોર્ટ દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવેલો પહેલો ચુકાદો 'મુનશી રામ વિરુદ્ધ બનવારી લાલ, એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૯૦૩' ના કેસમાં છે, બીજો ચુકાદો 'રામ ચંદ્ર અગ્રવાલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ, એ

આઈ આર ૧૯૬૬ એસ સી ૧૮૮૮' ના કેસમાં છે અને વિચારણા કરવામાં આવેલો ત્રીજો ચુકાદો 'નવાબ ઉસ્માન અલી ખાન વિરુદ્ધ સુગર માઈ, એ આઈ આર ૧૯૬૫ એસ સી ૧૭૯૮' ના કેસમાં છે. હાઈકોર્ટના અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

૭. ઉપર પૂછવામાં આવેલ પ્રશ્ન મને કલમ ૧૪૧ ની જોગવાઈઓ તરફ દોરી જાય છે, જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય:

"૧૪૧. પરચૂરણ કાર્યવાહીઓ. – દાવા સંબંધે આ કોડમાં પૂરી પાડવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને, જ્યાં સુધી તે લાગુ પાડી શકાય ત્યાં સુધી, સિવિલ હકુમત ધરાવતી કોઈપણ કોર્ટની તમામ કાર્યવાહીઓમાં અનુસરવામાં આવશે.

સ્પષ્ટીકરણ :-આ કલમમાં, "કાર્યવાહીઓ" શબ્દપ્રયોગમાં ઓર્ડર ૯ હેઠળની કાર્યવાહીઓનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ તેમાં બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીનો સમાવેશ થતો નથી".

૮. કલમ ૧૪૧ માં આવતા 'કાર્યવાહી' શબ્દનો અર્થ શું થાય છે તે પ્રશ્નનો જવાબ આપવો સહેલો નથી, કારણ કે, કલમ ૧૪૧ નો એક લાંબો અને રસપ્રદ રીતે જોઈએ તો ઉથલપાથલવાળો ભૂતકાળ રહ્યો

છે. આ સંદર્ભમાં એ નોંધવું યોગ્ય છે કે વર્ષ ૧૮૫૯ માં તેની રજૂઆત થઈ ત્યારથી સમગ્ર કોડમાં ઘણા સુધારા થયા છે, જેમાં મુખ્ય સુધારા ૧૮૬૧, ૧૮૭૭, ૧૮૮૨, ૧૯૦૮, ૧૯૯૯ અને ૨૦૦૨ માં થયા છે.

૯. ૧૮૫૯ ના કોડમાં પરચૂરણ કાર્યવાહીઓ ચલાવવા માટેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરતી કોઈ જોગવાઈ ન હતી. ૧૮૬૧ ના કોડમાં પહેલીવાર આવી જોગવાઈ દાખલ કરવામાં આવી હતી. સદર જોગવાઈઓને ૧૮૭૭ ના કોડ અને ૧૮૮૨ ના કોડની કલમ ૬૪૭ માં પણ જાળવી રાખવામાં આવી હતી. ૧૮૭૭ અને ૧૮૮૨ ના કોડની કલમ ૬૪૭ નીચે મુજબ વંચાતી હતી:

"અહીં નિર્ધારિત કરાયેલ પ્રક્રિયાને, જ્યાં સુધી તે લાગુ પાડી શકાય ત્યાં સુધી, દાવાઓ અને અપીલો સિવાયની સિવિલ હકુમત ધરાવતી કોઈપણ કોર્ટની તમામ કાર્યવાહીઓમાં અનુસરવામાં આવશે."

૧૦. બજવાણીમાં આવતી 'કાર્યવાહી' કલમ ૬૪૭ હેઠળ આવે છે કે કેમ તે અંગે હાઈકોર્ટોના મંતવ્યોમાં રહેલા મતભેદનો અંત લાવવા માટે, સી.પી.સી. (સુધારા) કાયદા, ૧૯૯૨ દ્વારા કલમ ૬૪૭ માં

એક સ્પષ્ટીકરણ ઉમેરવામાં આવ્યું હતું, જે નીચે મુજબ વંચાતું હતું:
"સ્પષ્ટીકરણ. આ કલમ હુકમનામાની બજવણી માટેની અરજીઓને લાગુ પડતી નથી, જે દાવાઓમાં થતી કાર્યવાહીઓ છે."

૧૧. કલમ ૬૪૭ માં આવતા 'કાર્યવાહી' શબ્દનો અર્થ શું થાય છે તે નિર્ધારિત કરતા, પ્રિવી કાઉન્સિલે, આઈ એલ આર (૧૮૯૫) ૧૭ ઓલ ૧૦૬ (પીસી) માં નોંધાયેલા 'ઠાકુર પ્રસાદ વિરુદ્ધ ફકીરુદ્દા' ના કેસમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું:

"તેમના લોર્ડશિપ્સ માને છે કે કલમ ૬૪૭ માં ઉલ્લેખિત કાર્યવાહીઓમાં પ્રોબેટ, ગાર્ડિયનશિપ વગેરેની કાર્યવાહીઓ જેવી મૂળભૂત બાબતોનો સમાવેશ થાય છે અને તેમાં બજવણી નો સમાવેશ થતો નથી."

૧૨. જોકે ઠાકુર પ્રસાદના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં કલમ ૬૪૭ (હાલમાં કલમ ૧૪૧) માં "કાર્યવાહીઓ" શબ્દનો અર્થ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો અને ઠરાવવામાં આવ્યું કે 'કાર્યવાહીઓ' માં "દાવા જેવી મૂળભૂત બાબતોનો સમાવેશ થાય છે", તેમ છતાં તેનાથી ઠાકુર

પ્રસાદના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં આવતા "મૂળભૂત બાબતો" શબ્દોના અર્થ અંગે વિવિધ હાઈકોર્ટો તરફથી વિરોધાભાસી મંતવ્યોનો નવો પ્રવાહ ઊભો થયો. ઉદાહરણ તરીકે, જ્યાં ચુકાદાઓનો એક સમૂહ એવો મત ધરાવતો હતો કે ઓર્ડર ૯ ના રૂલ ૯ અને ૧૩ હેઠળની અરજી, ઓર્ડર ૨૧ ના રૂલ ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૭ અને ૧૦૦ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજીઓની જેમ જ મૂળભૂત બાબતો છે, ત્યાં બીજો મત એવો હતો કે આ મૂળ કાર્યવાહીઓ નથી, કારણ કે, ઓર્ડર ૯ ના રૂલ ૯ અને ૧૩ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજીઓ દાવાઓમાંથી ઉદ્ભવે છે અને તેવી જ રીતે, ઓર્ડર ૨૧ ના રૂલ ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૭, ૯૯ અને ૧૦૦ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજીઓ બજવાણીની કાર્યવાહીઓમાંથી ઉદ્ભવે છે. આ વિવાદ જે ઊભો થયો તેનું કારણ એ હતું કે "મૂળ" શબ્દ ઓછામાં ઓછા બે અલગ-અલગ અર્થો ધરાવવા સક્ષમ હતો. તેના પ્રાથમિક અર્થમાં, "મૂળભૂત બાબતો" નો અર્થ એવી બાબતો થશે જે પોતાની જાતે અસ્તિત્વમાં આવવા સક્ષમ હોય અને કોઈ અન્ય દાવા કે કાર્યવાહીના ડેરિવેટિવ ન હોય; ઉદાહરણ તરીકે, પ્રોબેટ અથવા ગાર્ડિયનશિપની કાર્યવાહી પોતાની જાતે અસ્તિત્વમાં આવે છે અને આ કાર્યવાહીઓ અન્ય કોઈ કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવતી નથી. તેનાથી વિપરીત, ઓર્ડર ૯ ના રૂલ ૯

અને/અથવા ૧૩ હેઠળની કાર્યવાહી, ઓર્ડર ૨૧ ના રૂલ ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૭ અને/અથવા ૧૦૦ હેઠળની કાર્યવાહીઓની જેમ જ અનુક્રમે દાવાઓ અને બજવણીની કાર્યવાહીઓમાંથી ઉદ્ભવે છે. કડક રીતે કહીએ તો, આ કાર્યવાહીઓ મૂળભૂત પ્રકારની નથી, પરંતુ, આ કાર્યવાહીઓ દાવાઓ અથવા બજવણીની કાર્યવાહીઓમાંથી તારવવામાં આવેલી છે અથવા તેની ઉપશાખાઓ છે. જોકે, દાવામાંથી તારવેલી અથવા તેની ઉપશાખાઓ હોવા છતાં, ઓર્ડર ૯ ના રૂલ ૯ અને ૧૩ હેઠળની કાર્યવાહીઓ દાવા થી સ્વતંત્ર છે અને દાવાને બરતરફ કરવા પર અથવા એકપક્ષીય હુકમનામું પસાર કરવા પર ઉદ્ભવે છે. તેવી જ રીતે, ઓર્ડર ૨૧ ના રૂલ ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૭ અને ૧૦૦ હેઠળની કાર્યવાહીઓ મર્યાદિત અર્થમાં મૂળ કાર્યવાહીઓ છે, કારણ કે, આ કાર્યવાહીઓ પણ ખરેખર કોઈપણ બજવણીની કાર્યવાહીના અલગ-અલગ તબક્કાઓ નથી, પરંતુ તેનાથી સ્વતંત્ર છે. તેને અલગ રીતે કહીએ તો, આ કાર્યવાહીઓ એવા દાવાઓ અથવા બજવણીની કાર્યવાહીઓના અલગ-અલગ તબક્કાઓ ન હોવાથી જેમાંથી તેઓ ઉદ્ભવે છે અને તેઓ મર્યાદિત અર્થમાં તે દાવા અથવા બજવણીની કાર્યવાહીઓથી સ્વતંત્ર હોવાથી જેમાંથી તેઓ ઉદ્ભવે છે કારણ કે આમાંની કોઈ કાર્યવાહી દાવા અથવા બજવણીની

કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી પર આધારિત નથી, આ કાર્યવાહીઓને 'મૂળભૂત બાબતો' તરીકે ગણી શકાય, ભલે તે મર્યાદિત અર્થમાં હોય. હાઈકોર્ટોના આવા વિરોધાભાસી મંતવ્યો, તેથી, ઠાકુર પ્રસાદના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં પ્રિવી કાઉન્સિલના નિર્ણયના અર્થઘટન પર આધારિત હતા, જે તેમાં વપરાયેલા "મૂળ" શબ્દના અર્થની આસપાસ ફરતા હતા.

૧૩. જ્યારે કલમ ૧૪૧ ના હેતુ માટે 'મૂળભૂત બાબતો' તરીકે કોને ગણી શકાય તે અંગેનો આ વિવાદ ચાલી રહ્યો હતો, ત્યારે ત્રણ જજોની બેન્ચનો નિર્ણય (એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૧૮૮૬) માં 'ડોક્ટુ ભૂષેચ્યા વિરુદ્ધ કટ્ટગઢા રામકૃષ્ણૈયા' ના કેસમાં આવ્યો. આ કેસમાં, બાપૈયા નામની વ્યક્તિએ છેલ્લે ઉદ્દેખિત બે વ્યક્તિઓ દ્વારા કરાયેલી પ્રોમિસરી નોટ પર, તે સમયે સગીર એવા ડોક્ટુ ભૂષેચ્યા, તેના પિતા અને અન્ય એક વ્યક્તિ સામે દાવો દાખલ કર્યો હતો. ડોક્ટુ ભૂષેચ્યાનું પ્રતિનિધિત્વ દાવામાં, તેના મામા તરફી દાદા દ્વારા તેના ગાર્ડિયન એડ લિટમ તરીકે કરવામાં આવ્યું હતું. દાવામાં એક હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. ડિકી-હોલ્ડર એ હુકમનામાને બજવણીમાં મૂક્યું અને જેમાં ડોક્ટુ ભૂષેચ્યાનું હિત સંકળાયેલું હતું

તેવી અમુક મિલકતોના વેચાણ માટેનો આદેશ મેળવ્યો. ડિકી-હોલ્ડરના એક કલાર્કની તરફેણમાં યોગ્ય સમયે મિલકતો વેચવામાં આવી હતી. ત્યારપછી, ડોક્કુ ભૂષેચ્ચાના ગાર્ડિયન એડ લિટમે, વેચાણ રદ કરાવવા માટે સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૨૧ ના રૂલ ૮૦ હેઠળ એક અરજી કરી. જોકે, પાછળથી ગાર્ડિયન એડ લિટમે ડિકી-હોલ્ડર અને હરાજીમાં ખરીદનાર સાથે સમાધાન કર્યું. સમાધાનની શરતો અનુસાર, ગાર્ડિયન એડ લિટમે વેચાણની અમાન્યતા અંગેની પોતાની દલીલ છોડી દેવાની હતી અને વેચાણ રદ કરવા માટે કરવામાં આવેલી અરજી પાછી ખેંચી લેવાની હતી અને હરાજીમાં ખરીદનારને વેચવામાં આવેલી મિલકતોનો કબજો પણ સોંપી દેવાનો હતો અને તેના બદલામાં, ડિકી-હોલ્ડર અને હરાજીમાં ખરીદનાર અરજીના ખર્ચ માટેનો પોતાનો દાવો છોડી દેવા સંમત થયા હતા. આ કરાર મુજબ, ૧૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૨ ના રોજ કરાયેલા આદેશથી અરજી પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી અને બરતરફ કરવામાં આવી હતી. પુખ્ત વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી, ડોક્કુ ભૂષેચ્ચાએ ૧૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૨ ના આદેશને રદ કરાવવા માટે અને તે તારીખે પસાર થયેલા આદેશથી બરતરફ કરાયેલી અરજીની ફરીથી સુનાવણી માટે વર્ષ ૧૯૪૪ માં દાવો દાખલ કર્યો. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવાનું હુકમનામું

કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ અપીલ પર, ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને મદ્રાસ ખાતેની હાઈકોર્ટ દ્વારા ઉલટાવી દેવામાં આવ્યો હતો અને દાવો બરતરફ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આ સંજોગોમાં ડોક્કુ ભૂષેય્યા, અપીલમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ આવ્યા. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ જે પ્રશ્ન આવ્યો તે એ હતો કે શું ૧૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૨ નો આદેશ સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૩૨ ના રૂલ ૭ હેઠળ અપીલકર્તાના કહેવા પર રદબાતલ કરી શકાય છે કે નહીં? એ નોંધવું જોઈએ કે ઓર્ડર ૩૨, રૂલ ૭, વાલીને કોર્ટની પરવાનગી વિના સગીર વતી દાવા સંબંધિત કોઈપણ કરાર અથવા સમાધાન કરતા અટકાવે છે અને જોગવાઈ કરે છે કે કોર્ટની પરવાનગી વિના કરવામાં આવેલો આવો કોઈપણ કરાર અથવા સમાધાન, સગીર સિવાયના તમામ પક્ષકારો સામે રદબાતલ થઈ શકશે.

૧૪. ઠાકુર પ્રસાદના (ઉપર જણાવેલ) કેસનો સંદર્ભ આપીને અને તેના પર આધાર રાખીને સુપ્રીમ કોર્ટે, ડોક્કુ ભૂષેય્યા (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં, અવલોકન કર્યું અને ઠરાવ્યું કે, "ત્યારથી આ મતને અનુસરવામાં આવે છે. અમે અગાઉ જ ઠરાવી ચૂક્યા છીએ કે વેચાણ રદ કરવા માટે જજમેન્ટ-ડેબ્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી

બજવણીમાંની એક કાર્યવાહી છે અને તેથી, કોડની કલમ ૧૪૧ બે કારણોસર લાગુ પડશે નહીં, એટલે કે, (૧) બજવણીની કાર્યવાહીઓ કોડના ઓર્ડર ૩૨, ૩૯ ૭ ના અર્થમાં દાવાનું જ ચાલુ સ્વરૂપ હોવાથી, અને કોડમાં દાવાઓ માટે ખાસ જોગવાઈ હોવાથી. કલમ ૧૪૧ નો આશરો લઈ શકાય નહીં, અને (૨) અમે ઠરાવ્યું છે તેમ, વેચાણ રદ કરવા માટે જજમેન્ટ-ડેબ્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી બજવણીની કાર્યવાહી છે, અને તેથી, કલમ ૧૪૧, જે માત્ર મૂળ કાર્યવાહીઓને જ લાગુ પડે છે, તે આવી કાર્યવાહીઓને લાગુ પડતી નથી."

૧૫. એપેક્ષ કોર્ટે (સુપ્રીમ કોર્ટે), ડોક્કુ ભૂષેચ્યા (એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૧૮૮૬) (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં સારરૂપ એવું ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહી' બનવા માટે, તે કાર્યવાહી અન્ય કાર્યવાહી અથવા દાવાનો તબક્કો અને/અથવા તેનું ચાલુ સ્વરૂપ હોવી જોઈએ નહીં કારણ કે બજવણીની કાર્યવાહી એ માત્ર દાવાનું જ ચાલુ સ્વરૂપ અથવા તેનું વિસ્તરણ છે, બજવણીની કાર્યવાહીઓને કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં કાર્યવાહીઓ ગણી શકાય નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, દાવાના તબક્કા તરીકે, જેમ કે, બજવણીની કાર્યવાહી, અથવા એવી કાર્યવાહી, જે દાવા અથવા

અપીલની પેન્ડન્સી પર આધારિત હોય, જેમ કે, કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની અરજી, તે મૂળ અને સ્વતંત્ર કાર્યવાહી ન હોવાથી, કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં કાર્યવાહી નથી.

૧૬. હું અહીં એ દર્શાવવા માટે થોડો વિરામ લઈશ કે કારણ કે ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલી મનાઈહુકમ માટેની અરજી માત્ર દાવો અથવા અપીલ પડતર હોય તે દરમિયાન જ કરી શકાય છે, તે તાર્કિક રીતે એ ફલિત કરે છે કે ભલે ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલી કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની અરજીને પરચૂરણ કાર્યવાહી તરીકે નોંધવામાં આવતી હોય, કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની આવી અરજીઓ વાસ્તવમાં કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહીઓ' ને જન્મ આપતી નથી, કારણ કે કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની અરજીને મૂળ દાવા ના પ્રકારની 'કાર્યવાહી' તરીકે ગણી શકાય નહીં કે તેને એવી કાર્યવાહી તરીકે ગણી શકાય નહીં, જે દાવા કે અપીલના અસ્તિત્વથી સ્વતંત્ર હોય. તેથી, એમાં કોઈ આશ્ચર્ય નથી કે 'શિવ શક્તિ કો-ઓપ. હાઉસિંગ વિરુદ્ધ સ્વરાજ ડેવલપર્સ' માં નોંધાયેલા (૨૦૦૩) ૬ એસ સી સી ૬૫૯ : (એ આઈ આર ૨૦૦૩ એસ સી ૨૪૩૪) ના કેસમાં, કોડમાં થયેલા

તાજેતરના સુધારાઓની અસરનો સારાંશ આપતાં, એપેક્ષ કોર્ટે આ મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૩૨. કલમ ૧૧૫ જે રીતે અસ્તિત્વ ધરાવે છે તેના સાદા વાંચનથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ભાર એ પ્રશ્ન પર છે કે શું રિવિઝન માટે અરજી કરનાર પક્ષકારની તરફેણમાં કરાયેલા આદેશથી દાવા અથવા અન્ય કાર્યવાહીને અંતિમ સ્વરૂપ મળ્યું હોત કે કેમ. જો જવાબ "હા" છે તો રિવિઝન જાળવવાપાત્ર છે. પરંતુ તેનાથી વિપરીત, જો જવાબ 'ના' છે તો રિવિઝન જાળવવાપાત્ર નથી. તેથી, જો પડકારવામાં આવેલ આદેશ વચગાળાના પ્રકારનો હોય અથવા દાવા/તકરાર નો અંતિમ નિર્ણય કરતો ન હોય, તો રિવિઝન જાળવવાપાત્ર બનશે નહીં. ધારાકીય ઇશિદો એકદમ સ્પષ્ટ છે. એવા આદેશો, જે વચગાળાના પ્રકારના છે, તે કલમ ૧૧૫ હેઠળ રિવિઝનનો વિષય બની શકે નહીં."

૧૭. શિવ શક્તિ કો-ઓપ. હાઉસિંગના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં અપાયેલો ચુકાદો એ એકદમ સ્પષ્ટ કરે છે કે મનાઈદુકમ આપવો કે ન આપવો તે કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં દાવા અથવા કાર્યવાહીનો અંતિમ

નિકાલ કરતો નથી. જો ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલી મનાઈહુકમની અરજી કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહી' હોત, તો કામચલાઉ મનાઈહુકમ આપવા અને/અથવા કામચલાઉ મનાઈહુકમ આપવાનો ઇનકાર કરવાથી કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહી' નો નિકાલ થયો હોત તેમ માની શકાયું હોત અને તો આવા આદેશ સામે રિવિઝન જાળવવાપાત્ર બન્યું હોત. જોકે, કારણ કે કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની અરજી, ભલે પરચૂરણ કાર્યવાહી તરીકે નોંધાયેલી હોય, તે વાસ્તવમાં કોઈ 'કાર્યવાહી' ને જન્મ આપતી નથી, જે મૂળ હોય અથવા દાવા કે અપીલના અસ્તિત્વ પર આધારિત ન હોય, તેને કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં કાર્યવાહી તરીકે ગણી શકાય નહીં અને હકીકતમાં ગણવામાં આવતી પણ નથી. આમ, કામચલાઉ મનાઈહુકમ આપવો અથવા કામચલાઉ મનાઈહુકમ આપવાનો ઇનકાર કરવો અને/અથવા અપીલ કોર્ટ દ્વારા કામચલાઉ મનાઈહુકમની પુષ્ટિ કરવાથી 'કાર્યવાહી' નો અંત આવતો નથી; આથી, શિવ શક્તિ કો-ઓપ. હાઉસિંગના (ઉપર જણાવેલ) કેસના પ્રકાશમાં, મનાઈહુકમનો આવો કામચલાઉ આદેશ રિવિઝનને પાત્ર નથી.

૧૮. હવે એ બાબત નોંધી શકાય કે 'મુનશી રામ વિરુદ્ધ બનવારી લાલ (એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૯૦૩)' ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની બે જજોની બેન્ચે ઠરાવ્યું હતું કે જે કોર્ટ સમક્ષ આબિટ્રેટર દ્વારા એવોર્ડ રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય, તે કોર્ટ માટે આબિટ્રેશન એવોર્ડના પક્ષકારો દ્વારા કરાયેલા સમાધાનની શરતો મુજબ હુકમનામું પસાર કરવું સક્ષમ હતું, ભલે પક્ષકારો દ્વારા કરાયેલું સમાધાન આર્બિટ્રલ એવોર્ડથી અલગ હોય. મુનશી રામના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં ચુકાદાનો સંદર્ભ આપીને, સુપ્રીમ કોર્ટની બે જજોની બેન્ચે 'રામ ચંદ્ર અગ્રવાલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ, (એ આઈ આર ૧૯૬૬ એસ સી ૧૮૮૮)' ના કેસમાં આ મુજબ અવલોકન કર્યું અને ઠરાવ્યું, "તેવી જ રીતે, તાજેતરમાં આ કોર્ટે મુનશી રામ વિરુદ્ધ બનવારી લાલ, એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૯૦૩ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે આબિટ્રેશન એક્ટની કલમ ૪૧ અને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ હેઠળ, જે કોર્ટ સમક્ષ આબિટ્રેશન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કરાયેલો એવોર્ડ હુકમનામું પસાર કરવા માટે રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય, તે કોર્ટ માટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩, રૂલ ૩ હેઠળ પક્ષકારોને તેમના વિવાદનું સમાધાન કરવાની પરવાનગી આપવી સક્ષમ હતું. ભલે કોઈ ચર્ચા નથી, પણ આ કોર્ટે એવા મત પર કાર્યવાહી કરી છે કે કલમ ૧૪૧ માં 'સિવિલ

કાર્યવાહી' શબ્દપ્રયોગ આવશ્યકપણે દાવા અથવા વાલીની નિમણૂક માટેની અરજી જેવી મૂળ કાર્યવાહી પૂરતો સીમિત નથી, પરંતુ તે એવી કાર્યવાહીને પણ લાગુ પડે છે જે મૂળ કાર્યવાહી નથી."

૧૯. એ કાળજીપૂર્વક નોંધવું જોઈએ કે રામ ચંદ્ર અગ્રવાલના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં ચુકાદો, ઠાકુર પ્રસાદના (ઉપર જણાવેલ) અને ડોક્ટર ભૂષેચ્ચાના (ઉપર જણાવેલ) કેસોનો સંદર્ભ આપ્યા વિના આપવામાં આવ્યો હતો. તેમ છતાં, સુપ્રીમ કોર્ટે રામ ચંદ્ર અગ્રવાલના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે કોઈ કાર્યવાહીને કલમ ૧૪૧ માં 'કાર્યવાહી' શબ્દના અર્થમાં આવવા માટે, તે આવશ્યકપણે મૂળ કાર્યવાહી હોવી જરૂરી નથી.

૨૦. જોકે, જે બાબત ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે તે એ છે કે રામ ચંદ્ર અગ્રવાલ (એ આઈ આર ૧૯૬૬ એસ સી ૧૮૮૮) (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં ચુકાદાના પ્રકાશમાં, કલમ ૧૪૧ હેઠળની કાર્યવાહી બનવાના હેતુ માટે કોઈ 'કાર્યવાહી' આવશ્યકપણે પ્રોબેટ માટેની અરજી જેવી મૂળ કાર્યવાહી ન પણ હોય, છતાં કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં કાર્યવાહી બનવા માટે, તે 'કાર્યવાહી' એવી હોવી જોઈએ જે અગાઉથી

પડતર કાર્યવાહીનો કોઈ તબક્કો ન હોય અને અન્ય કોઈ કાર્યવાહીના અસ્તિત્વ પર પણ આધારિત ન હોય. કોડના ઓર્ડર ૯ હેઠળની કાર્યવાહી આ મર્યાદિત અર્થમાં 'કાર્યવાહી' શબ્દના અર્થમાં આવે છે. તેથી, એમાં કોઈ આશ્ચર્ય નથી કે કલમ ૧૪૧ નું સ્પષ્ટીકરણ સ્પષ્ટપણે કોડના ઓર્ડર ૯ હેઠળની કાર્યવાહીને કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં પરચૂરણ કાર્યવાહી બનાવે છે. આ કાર્યવાહીઓ દાવો બરતરફ થવાથી અથવા દાવામાં એકપક્ષીય હુકમનામું પસાર થવાથી ઉદ્ભવે છે. ભલે તે દાવાઓમાંથી ઉદ્ભવતી હોય, આ કાર્યવાહીઓ બજવણીની કાર્યવાહીની જેમ દાવાના તબક્કાઓ નથી.

૨૧. તો શું, રામ ચંદ્ર અગ્રવાલના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં અપાયેલા ચુકાદાને એવો અર્થ કાઢવા માટે વાંચી શકાય કે દાવા અથવા અપીલની પ્રગતિ દરમિયાન થતી દરેક 'કાર્યવાહી', જેમ કે કામચલાઉ મનાઈહુકમ માટેની અરજીમાંથી ઉદ્ભવતી કાર્યવાહી, ને કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં કાર્યવાહી તરીકે ગણવી? શું રામ ચંદ્ર અગ્રવાલના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં અપાયેલા ચુકાદાનું આવું વાંચન કાયદાની ખોટી દરખાસ્ત નહીં હોય? આ નિર્ણાયક પ્રશ્નનો જવાબ આપતી વખતે, જે બાબત ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે તે એ છે કે ઠાકુર પ્રસાદના (ઉપર

જણાવેલ) કેસમાં પાંચ જજોની બેન્ચના ચુકાદાને સંપૂર્ણપણે રદ કરવામાં આવ્યો નથી અને ડોક્કુ ભૂષેચ્યા (એ આઈ આર ૧૯૬૨ એસ સી ૧૮૮૬) (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં ચુકાદો ત્રણ જજોની બેન્ચ દ્વારા આપવામાં આવ્યો છે, તેથી રામ ચંદ્ર અગ્રવાલ (એ આઈ આર ૧૯૬૬ એસ સી ૧૮૮૮) (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં બે જજોની બેન્ચ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને, ઠાકુર પ્રસાદ (ઉપર જણાવેલ) અને ડોક્કુ ભૂષેચ્યા (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવેલા કાયદાથી સંપૂર્ણપણે વિપરીત ચાલે છે તેમ વાંચી શકાય નહીં. તેથી રામ ચંદ્ર અગ્રવાલના (ઉપર જણાવેલ) કેસમાં અપાયેલા ચુકાદાને તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વાંચવાની જરૂર છે. જ્યારે તેને આ રીતે વાંચવામાં આવે છે, ત્યારે તે એકદમ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે, જે અગાઉ જ અહીં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૪૧ હેઠળની 'કાર્યવાહી', ભલે મૂળ ન હોય, છતાં તે એવી 'કાર્યવાહી' હોવી જોઈએ, જે વાસ્તવમાં દાવા અથવા અપીલનું વિસ્તરણ ન હોય અને દાવો અથવા અપીલમાંથી ઉદ્ભવેલી હોવા છતાં, તે દાવા અથવા અપીલના અસ્તિત્વથી એ અર્થમાં સ્વતંત્ર હોવી જોઈએ કે તેના અસ્તિત્વ અને ટકી રહેવા માટે, આવી 'કાર્યવાહી' દાવા અથવા અપીલના અસ્તિત્વ પર આધારિત હોવી જોઈએ નહીં. તેથી, આવી

કાર્યવાહી અસ્તિત્વમાં આવી શકે, જ્યારે દાવો અથવા અપીલ નિકાલ માટે પડતર ન હોય. આ દ્રષ્ટિએ જોતા, દાવાની પુનઃસ્થાપના માટે ઓર્ડર ૯, રૂલ ૪ હેઠળની 'કાર્યવાહી', એ કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહી' છે, કારણ કે, ઓર્ડર ૯, રૂલ ૪ હેઠળની 'કાર્યવાહી', કડક રીતે કહીએ તો, દાવાનું વિસ્તરણ નથી અને ભલે તેને દાવા તરીકેની ઉપશાખા ગણી શકાય, તે ત્યારે અસ્તિત્વમાં આવે છે જ્યારે દાવો પડતર નથી હોતો અને તે પોતાની જાતે અસ્તિત્વ ધરાવવા સક્ષમ છે. તેવી જ રીતે, એકપક્ષીય હુકમનામું રદ કરાવવા માટે ઓર્ડર ૯, રૂલ ૧૩ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજી એ કલમ ૧૪૧ માં આવતા 'કાર્યવાહી' શબ્દપ્રયોગના અર્થમાં એક 'કાર્યવાહી' છે. આ પ્રકાશમાં વિચાર કરતાં, અપીલની પુનઃસ્થાપના અથવા ફરીથી દાખલ કરવા માટે ઓર્ડર ૪૧, રૂલ ૧૯ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાથી શરૂ થતી કાર્યવાહી પણ એક કાર્યવાહી છે, કારણ કે, તે વાસ્તવમાં દાવા અથવા અપીલનું વિસ્તરણ નથી, અને તેમાંથી ઉદ્ભવેલી હોવા છતાં, તે પોતાની જાતે અસ્તિત્વ ધરાવવા સક્ષમ એક સ્વતંત્ર કાર્યવાહી છે. ટૂંકમાં, આમ, ઓર્ડર ૪૧, રૂલ ૧૯ હેઠળની અરજી કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહી' ને જન્મ આપે છે.

૨૨. બાબતના ઉપરોક્ત પાસા પર વિચાર કરતી વખતે, એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે કે કોડને, વ્યાપક રીતે કહીએ તો, બે ભાગમાં વહેંચવામાં આવ્યો છે. જ્યારે કોડનો મુખ્ય ભાગ, જેમાં કલમોનો સમાવેશ થાય છે, તે સિવિલ કોર્ટો માટે હકુમત ઊભી કરે છે, ત્યારે વિવિધ ઓર્ડર હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો (રૂલ્સ), આવી હકુમતનો ઉપયોગ કરવા માટેની પ્રક્રિયા દર્શાવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કોડના વિવિધ ઓર્ડર હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો, આવી કોર્ટોને આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે. કોડની આ મુખ્ય વિશેષતાની નોંધ લેતાં, સુપ્રીમ કોર્ટે 'વરીદ જેકબ વિરુદ્ધ સોસમ્મા ગ્રીવર્ગીઝ (૨૦૦૪) ૬ એસ સી સી ૩૭૮ : (એ આઈ આર ૨૦૦૪ એસ સી ૩૯૯૨)' માં નોંધાયેલા કેસમાં આ મુજબ અવલોકન કર્યું:

"કોડની મુખ્ય વિશેષતા તેનું બે ભાગમાં વિભાજન છે. કોડનો મુખ્ય ભાગ કલમોનો બનેલો છે જે હકુમત ઊભી કરે છે જ્યારે નિયમો એ રીત દર્શાવે છે કે જેમાં હકુમતનો ઉપયોગ કરવાનો હોય છે."

૨૩. ઉપરોક્ત બાબતો સાથે, એ પણ નોંધવું હિતાવહ છે કે કલમ ૧૪૧ 'કાર્યવાહી' (જેને કલમ ૧૪૧ હેઠળ 'કાર્યવાહી' તરીકે વર્ણવી શકાય) ને માત્ર કોડના પ્રક્રિયાગત ભાગને જ લાગુ પાડે છે અને કોડ હેઠળ કોર્ટોની હકુમત ને લગતા ભાગને નહીં. બાબતના આ જ દ્રષ્ટિકોણથી એપેક્ષ કોર્ટે 'નવાબ ઉસ્માન અલી ખાન વિરુદ્ધ સાગર માઈ (એ આઈ આર ૧૯૬૫ એસ સી ૧૭૯૮)' ના કેસમાં ઠરાવ્યું હતું કે કોડની કલમ ૧૪૧ ની રૂએ, કોડમાં દાવાઓ માટે પૂરી પાડવામાં આવેલી માત્ર પ્રક્રિયાને જ આર્બિટ્રેશન એક્ટ હેઠળની કાર્યવાહીને લાગુ પાડી શકાય છે અને તેના હેઠળ અપીલકર્તાના મૂળભૂત અધિકાર ને નહીં. ટૂંકમાં, માત્ર કોડનો પ્રક્રિયાગત ભાગ જ કલમ ૧૪૧ હેઠળની કાર્યવાહીઓને લાગુ પડશે અને પક્ષકારોના મૂળભૂત અધિકારો અથવા કોડ હેઠળ કોર્ટોની હકુમત ઊભી કરતી જોગવાઈઓને નહીં.

૨૪. 'કાર્યવાહી' નો અર્થ અને તાત્પર્ય શું છે તે ધ્યાનમાં રાખીને, ચાલો હું હવે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ તરફ વળું, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"રએ. મનાઈહુકમના અનાદર અથવા ભંગનું પરિણામ. - (૧)
નિયમ ૧ અથવા નિયમ ૨ હેઠળ આપવામાં આવેલા કોઈપણ
મનાઈહુકમ કે કરવામાં આવેલા અન્ય આદેશના અનાદરના કિસ્સામાં,
અથવા જે શરતો પર મનાઈહુકમ આપવામાં આવ્યો હોય કે આદેશ
કરવામાં આવ્યો હોય તે પૈકીની કોઈપણ શરતના ભંગના કિસ્સામાં,
મનાઈહુકમ આપનાર કે આદેશ કરનાર કોર્ટ, અથવા જે કોર્ટમાં દાવો કે
કાર્યવાહી તબદીલ કરવામાં આવી હોય, તે આવા અનાદર અથવા ભંગ
માટે દોષિત વ્યક્તિની મિલકત ટાંચમાં લેવાનો આદેશ કરી શકશે,
અને આવી વ્યક્તિને ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે
દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખવાનો આદેશ પણ કરી શકશે,
સિવાય કે આ સમયગાળા દરમિયાન કોર્ટ તેને મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ
આપે."

૨૫. ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ ના સાદા વાંચનથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે
ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ મનાઈહુકમના આદેશના અનાદર અથવા ભંગના
પરિણામોને સમાવિષ્ટ કરે છે. તે એવી જોગવાઈ કરે છે કે જે કોર્ટે
મનાઈહુકમનો આદેશ કર્યો હતો, અથવા કોઈપણ કોર્ટ, જેમાં દાવો
અથવા કાર્યવાહી તબદીલ કરવામાં આવી હોય, તે આવા આદેશનો

અનાદર કરનાર અથવા ભંગ કરનાર વ્યક્તિની મિલકત જપ્ત કરવા માટે આદેશ કરી શકે છે. કોર્ટ આવી વ્યક્તિને ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે દીવાની જેલમાં અટકાયતમાં રાખવાનો આદેશ પણ કરી શકે છે, સિવાય કે આ સમયગાળા દરમિયાન કોર્ટ તેને મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપે. રૂલ ૩૯, રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલો આદેશ, ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૪ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ મુજબ કોર્ટ દ્વારા બદલી શકાશે, રદ કરી શકાશે અને સેટ એસાઈડ પણ કરી શકાશે. ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલો મનાઈહુકમનો આદેશ ઓર્ડર ૪૩ નો આશરો લઈને અપીલમાં પણ રદ કરી શકાશે. ભલે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ પસાર કરવામાં આવેલો મનાઈહુકમનો આદેશ રદ , ફેરફાર અથવા રદબાતલ થઈ શકે, છતાં આપવામાં આવેલા કોઈપણ મનાઈહુકમના આદેશ અથવા ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૧ અને રૂલ ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલા અન્ય કોઈપણ આદેશનો અનાદર, ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨એ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ મુજબ શિક્ષાપાત્ર જ રહે છે. આમ, મનાઈહુકમનો આદેશ, અથવા ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલો કોઈપણ આદેશ રદ, રદબાતલ અથવા બદલાયો છે કે નહીં તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના પણ ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ

હેઠળની તપાસ ટકી રહે છે. તેનું કારણ બહુ સીધું છે, અને કારણ એ છે કે જ્યાં સુધી મનાઈહુકમનો આદેશ, અથવા ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ્સ ૧ અને ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલો અન્ય કોઈ આદેશ અમલમાં રહે છે, ત્યાં સુધી આવા આદેશનો અનાદર કરી શકાય નહીં, અન્યથા કાયદાના શાસનનો ભંગ થશે. આમ, ભલે મનાઈહુકમનો આદેશ રદબાતલ , ફેરફાર અથવા રદ થઈ જાય, તો પણ આવા આદેશનો અનાદર ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અનુસાર શિક્ષાપાત્ર જ રહેશે. આમ, ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ હેઠળની અરજી વાસ્તવમાં કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં એક 'કાર્યવાહી' ને જન્મ આપે છે.

૨૬. ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ એક 'કાર્યવાહી' ને જન્મ આપે છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, ચાલો હું હવે કોડની કલમ ૧૪૧ તરફ વળું, જે નીચે ફરીથી દર્શાવવામાં આવી છે:

"પરચૂરણ કાર્યવાહીઓ. – દાવાઓ સંબંધે આ કોડમાં પૂરી પાડવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને, જ્યાં સુધી તે લાગુ પાડી શકાય ત્યાં સુધી, સિવિલ હુકમત ધરાવતી કોઈપણ કોર્ટની તમામ કાર્યવાહીઓમાં અનુસરવામાં આવશે."

૨૭. કલમ ૧૪૧ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના કાળજીપૂર્વકના અવલોકનથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે કોડમાં દાવા સંબંધે પૂરી પાડવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને, જ્યાં સુધી તે લાગુ પાડી શકાય ત્યાં સુધી, સિવિલ હકુમત ધરાવતી કોઈપણ કોર્ટની તમામ કાર્યવાહીઓમાં અનુસરવામાં આવશે. તેથી, જ્યાં સુધી એવું દર્શાવવામાં ન આવે કે કોડમાં સમાવિષ્ટ દાવાઓને લગતી પ્રક્રિયાગત જોગવાઈઓ કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં 'કાર્યવાહી' ને યથાવત્ લાગુ પડતી નથી, ત્યાં સુધી કોડમાં સમાવિષ્ટ પ્રક્રિયાગત જોગવાઈઓ કલમ ૧૪૧ હેઠળની 'કાર્યવાહી' ને પણ લાગુ પડશે. પરિણામે, જ્યાં સુધી ઓર્ડર ૧૭, રૂલ ૧(૧) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓમાં એવું કંઈ ન હોય જે આ જોગવાઈઓને કલમ ૧૪૧ હેઠળની 'કાર્યવાહી', જેમ કે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ હેઠળની કાર્યવાહી, ને લાગુ પાડવાનું અશક્ય બનાવે, ત્યાં સુધી દાવામાં સમય આપવા અથવા મુલતવી રાખવા સંબંધે સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ, 'કાર્યવાહી' ને પણ લાગુ પાડવી જ જોઈએ.

૩૭. આમ, હાઈકોર્ટે અંતે એવું ઠરાવ્યું કે ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજી કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં એક "કાર્યવાહી" ને જન્મ આપે છે.

૩૮. હું ગૌહાટી હાઈકોર્ટના મત સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છું અને હું તેનું અનુસરણ કરવા માંગુ છું.

૩૯. એકવાર હું એવું ઠરાવું કે ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળની અરજી સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૧ ના અર્થમાં એક "કાર્યવાહી" ને જન્મ આપે છે, તો પછી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે. એકવાર સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) ની જોગવાઈ લાગુ કરવામાં આવે, ત્યારે પ્રશ્ન એ ઊભો થશે કે શું હાલના કેસમાં અરજી, એટલે કે આંક ૨૧૧ ની અરજીને જાળવવાપાત્ર કહી શકાય કે કેમ, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે સમાન વિષયવસ્તુ અંગે સમયની દ્રષ્ટિએ પ્રથમ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી, એટલે કે આંક ૧૮૫ ની અરજી નવી અરજી દાખલ કરવાની કોઈ છૂટ મેળવ્યા વિના જ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી.

૪૦. શરૂઆતમાં જ મને સ્પષ્ટ કરવા દો કે હું પ્રતિવાદીઓ વતી કરવામાં આવેલી એ રજૂઆતથી પ્રભાવિત નથી કે આંક ૨૧૧ ની અરજી રેસ-જ્યુડિકેટના નિયમથી પણ બાધિત થાય છે. રેસ-જ્યુડિકેટનો નિયમ એવા કેસને લાગુ પડે છે જ્યાં કોઈ દાવો અથવા મુદ્દો કોર્ટ દ્વારા અગાઉથી જ સાંભળવામાં આવ્યો હોય અને તેનો અંતિમ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હોય. નવો દાવો દાખલ કરવા માટે કોર્ટની પરવાનગી

વિના દાવાનો ત્યાગ કરવાના અથવા પાછો ખેંચી લેવાના કિસ્સામાં, જોકે તેમાં દાવા અથવા મુદ્દાનો કોઈ અગાઉનો ન્યાયિક નિર્ણય સામેલ નથી હોતો, તેમ છતાં કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે કોડ એવી જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે કોડના ઓર્ડર ૨૩ ના રૂલ ૧ ના પેટા-નિયમ (૩) માં ઉલ્લેખિત પરવાનગી વિના પ્રથમ દાવો પાછો ખેંચી લેવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે પેટા-નિયમ (૪) હેઠળ બીજો દાવો ચાલી શકશે નહીં.

૪૧. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૩ રૂલ ૧(૪) ના અવરોધ ને પાર કરવા માટે, એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે સંબંધિત વકીલ દ્વારા સંપર્કના અભાવના કારણે આંક ૧૮૫ ની અરજી પાછી ખેંચવામાં આવી હતી અને આંક ૧૮૫ ની અરજી પાછી ખેંચતી વખતે એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે તે 'તે તબક્કે' પાછી ખેંચવામાં આવી રહી હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે "તે તબક્કે" શબ્દો આવશ્યકપણે એ સૂચિત કરે છે કે દાવો છોડી દેવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો. એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી છે કે અરજી પાછી ખેંચવાની પરવાનગી આપતો આદેશ સંબંધિત વકીલ દ્વારા પુરસીસ પર કરવામાં આવેલા શેરા ના અનુસંધાનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર વકીલના મતે, એવું કહી શકાય કે કોર્ટે પરોક્ષ રીતે, ભવિષ્યમાં સમાન

દાવાના કારણ માટે નવી અરજી દાખલ કરવાની છૂટ સાથે આંક ૧૮૫ ની અરજી પાછી ખેંચવાની પરવાનગી આપી હતી.

૪૨. મારી વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે શું મારે એવા સંજોગોની તપાસ કરવી જોઈએ કે જેના કારણે આંક ૧૮૫ ની અરજી પાછી ખેંચવી જરૂરી બની હતી અને એવા સંજોગોની પણ તપાસ કરવી જોઈએ કે જેમાં આંક ૨૧૧ ની નવી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૪૩. કેસની વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગોમાં, મારો એવો મત છે કે માત્ર નવી અરજી દાખલ કરવાની કોઈપણ છૂટ વિના આંક ૧૮૫ પાછો ખેંચવામાં આવ્યો હતો તેવા આધાર પર સિવિલ કોર્ટ દ્વારા આંક ૨૧૧ ની અરજી નામંજૂર કરી શકાઈ ન હોત. હું અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી પરીખ સાથે સહમત છું કે જે સંજોગોમાં પુરસીસ પરના ચોક્કસ શેરા સાથે અરજી પાછી ખેંચવામાં આવી હતી તે દર્શાવે છે કે ગુણદોષ ના આધારે દાવાના કોઈપણ ભાગને પાછો ખેંચવાનો કે છોડી દેવાનો કોઈ ઈરાદો ન હતો. શ્રી પરીખ તેમની એ રજૂઆતમાં સાચા છે કે રેસ-જ્યુડિકેટાનો સિદ્ધાંત કોઈપણ વચગાળાની અરજીને લાગુ પડશે નહીં. (જુઓ અર્જુન સિંહ વિરુદ્ધ મોહિન્દ્રા કુમાર અને અન્ય, નોંધાયેલ એ આઈ આર ૧૯૬૪ એસ સી ૯૯૩) (પેરા-૧૩)

સી. પી. સી. ના આદેશ ૩૯ નિયમ રઅે હેઠળ ત્રીજા પક્ષ સામે કાર્યવાહી:

જજ. ઉપરોક્ત બાબતો મને એ પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા તરફ દોરે છે કે શું પ્રતિવાદી નંબર ૨, કે જે કામચલાઉ મનાઈહુકમ આપવામાં આવ્યો ત્યારે દાવામાં પક્ષકાર ન હતો અને જેણે આવા કામચલાઉ મનાઈહુકમથી અજાણ હોવાનો દાવો કર્યો છે, તેણે તેનો ભંગ કર્યો છે તેમ કહી શકાય કે કેમ?

જપ. ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ રઅે ના પેટા-નિયમ (૧) માં આવતો 'વ્યક્તિ' શબ્દ એટલો વ્યાપક છે કે તેમાં એજન્ટ, નોકર અને કામદાર તરીકેની વ્યક્તિનો સમાવેશ થઈ જાય છે. રૂલ રઅે ૧૯૭૬ ના સુધારા અધિનિયમ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. તે ઓર્ડર ૩૯ ના રૂલ ૨ ના પેટા-નિયમો (૩) અને (જ) નું સ્થાન લે છે. સદર પેટા-નિયમોને ઉપરોક્ત સુધારા અધિનિયમ દ્વારા રૂલ રઅે રદ કરવામાં આવ્યા છે. રૂલ ૨ ના પેટા-નિયમો (૩) અને (જ) ની જોગવાઈઓનું પુનરાવર્તન કરવા ઉપરાંત, નવો રૂલ રઅે સદર ઓર્ડરના રૂલ ૧ હેઠળ પસાર કરવામાં આવેલા મનાઈહુકમના આદેશના ભંગ માટેની જોગવાઈ કરે છે, અને તે રૂલ ૧ અથવા રૂલ ૨ હેઠળ કરવામાં આવેલા મનાઈહુકમના આદેશના ભંગ કે અનાદર માટે દંડની જોગવાઈ પણ કરે છે. સુધારા અગાઉ

અસ્તિત્વમાં હતા તે મુજબના રૂલ ૨ ના પેટા-નિયમો (૩) અને (૪) હેઠળના કેસની વિચારણા કરતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે 'સ્ટેટ ઓફ બિહાર વિરુદ્ધ સોનાબાતી કુમારી, એ આઈ આર ૧૯૬૧ એસ સી ૨૨૧' ના કેસમાં ઠરાવ્યું હતું કે ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ માં વપરાયેલ 'વ્યક્તિ' શબ્દપ્રયોગ પ્રતિવાદી જૂથના દરેક સભ્ય, તેના એજન્ટો, નોકરો અને કામદારોને સામૂહિક રીતે દર્શાવવા માટે જ ઉપયોગમાં લેવાયો છે, ન કે મનાઈફુકમનો આદેશ મુખ્યત્વે જેની સામે પસાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવા કોઈપણ પ્રતિવાદીને બાકાત રાખવા માટે. જો કાયદો ન હોત, તો પક્ષકારોના એજન્ટો અને નોકરો દ્વારા મનાઈફુકમના આદેશોનું ઉલ્લંઘન કરીને તેમને નિર્રર્થક બનાવી દેવામાં આવ્યા હોત, અને ત્રાહિત પક્ષને આગળ ધરીને સહેલાઈથી તેનો અવગણના કરી શકાઈ હોત. આ કાનૂની સ્થિતિ સી.પી.સી. ના પરિશિષ્ટ એફ ના ક્લોઝ ૮ માં દર્શાવવામાં આવેલી મનાઈફુકમના આદેશની શરતો દ્વારા સ્પષ્ટ થાય છે. દાવામાં પક્ષકાર તરીકે ન જોડવામાં આવેલી અને મનાઈફુકમના આદેશમાં નામ ન આપવામાં આવેલી વ્યક્તિ સામે આદેશના ઉલ્લંઘન બદલ ઓર્ડર ૩૯, રૂલ ૨એ હેઠળ કાર્યવાહી થઈ શકે કે કેમ તે કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે. મનાઈફુકમ એ એક સમાનતાવાદી રાહત છે અને તે પ્રસ્થાપિત કાયદો છે કે ઇક્વિટી વ્યક્તિગત રીતે કાર્ય કરે છે. તેથી, મનાઈફુકમ એ વ્યક્તિગત બાબત છે.

૪૬. મનાઈહુકમ એ એક ન્યાયિક પ્રક્રિયા છે જેના દ્વારા કોઈ વ્યક્તિને ચોક્કસ રીતે કોઈ કૃત્ય અથવા બાબત કરતા અટકાવવાનો અથવા તે ચોક્કસ રીતે કરવા માટે આદેશ આપવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. પ્રથમ પ્રકારના આદેશને "પ્રતિબંધાત્મક મનાઈહુકમ" અને બીજા પ્રકારના આદેશને "ફરજિયાત મનાઈહુકમ" કહેવામાં આવે છે. વચગાળાનો મનાઈહુકમ એ કેસની સુનાવણી થાય ત્યાં સુધી બાબતોને "ચથાવત સ્થિતિમાં" જાળવી રાખવા માટેનો છે. તેથી, સામાન્ય નિયમ એ છે કે મનાઈહુકમના આદેશનો અનાદર કરનાર વ્યક્તિ સામે લેખ માં નામ આપવામાં આવેલી વ્યક્તિ તરીકે તિરસ્કારની કાર્યવાહી થવી જોઈએ. મનાઈહુકમનો આદેશ પસાર થયો હોય ત્યારે જે પક્ષકારો ન હોય તેવી વ્યક્તિઓ સામે સામાન્ય રીતે મનાઈહુકમના અનાદર બદલ કાર્યવાહી કરવામાં આવતી નથી. જો કે, આ સામાન્ય નિયમનો અપવાદ એ છે કે જ્યાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે અને સાબિત થાય કે મનાઈહુકમના આદેશનું ઉલ્લંઘન કરનાર વ્યક્તિ તે વ્યક્તિની એજન્ટ, નોકર અથવા કામદાર હતી જેની સામે મનાઈહુકમનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે આવી વ્યક્તિ સામે કાયદેસર રીતે કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય છે. આવા કિસ્સામાં આદેશનું ઉલ્લંઘન કરનાર વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરી શકાય છે, તેમજ જેઓએ મનાઈહુકમના આદેશના ઉલ્લંઘનને પ્રોત્સાહન આપવામાં કૃત્ય કર્યું હોય તેમની સામે પણ કાર્યવાહી થઈ શકે છે. મનાઈહુકમનું ઉલ્લંઘન એ કોડ હેઠળ જ શિક્ષાપાત્ર છે. કાર્યવાહીનું સ્વરૂપ અને સાબિત કરવા તથા સ્થાપિત કરવા માટે જરૂરી પુરાવાની

ગુણવત્તા ફોજદારી કાર્યવાહીના ધોરણ જેવી હોઈ શકે છે, ભલે કાર્યવાહી દંડાત્મક પ્રકારની હોય. તેમ છતાં, દીવાની કાર્યવાહીઓ કરતાં સખત પુરાવાઓની જરૂર પડે છે. ઓર્ડર ૩૯, ૩૯ રએ હેઠળની કાર્યવાહીઓ દંડાત્મક પાસું ધરાવે છે જે તિરસ્કાર કરનાર દીવાની જેલમાં મોકલવાપાત્ર બનવા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, તેમ છતાં તે આદેશનો અમલ કરાવવા અથવા આદેશની બજવણી કરવા માટે ઘડવામાં આવેલી છે. કાયમી મનાઈહુકમના હુકમનામાની બજવણી માટે ઓર્ડર ૨૧, ૩૯ ૩૨ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા સાથેની તેમની સમાનતા દ્વારા આ બાબત સ્પષ્ટપણે બહાર આવે છે. જો કે, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જ્યાં દાવાના પક્ષકાર ન હોય તેવી વ્યક્તિને સજા કરવા માટે તેની સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવે, ત્યારે તે આવશ્યક છે કે તેને ઉદ્ધંધન માટેની કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર બનાવવામાં આવે અને પર્યાપ્ત તથા નિર્વિવાદ પુરાવાઓ દ્વારા તે સાબિત કરી બતાવવામાં આવે કે તે મનાઈહુકમના ઉદ્ધંધનને પ્રોત્સાહન આપવામાં દોષિત હતો. મનાઈહુકમના ઉદ્ધંધન માટે કાર્યવાહીનો ભોગ બનેલો પક્ષકાર નીચેની રીતે પોતાની નિર્દોષતા સાબિત કરી શકે છે, એટલે કે એ સાબિત કરીને કે (એ) આદેશ તેની જાણકારીમાં ન હતો, અથવા (બી) આદેશ અસ્પષ્ટ હતો અને એક કરતાં વધુ અર્થઘટનને વાજબી રીતે પાત્ર હતો, અથવા (સી) વાસ્તવમાં તેનો આદેશનો અનાદર કરવાનો ઇરાદો ન હતો, પરંતુ તેણે આદેશના પોતાના અર્થઘટન અનુસાર વર્તન કર્યું હતું. કોઈ પક્ષકારે કોઈ આદેશને ચોક્કસ રીતે સમજી લીધો છે અને તેવા અર્થઘટન અનુસાર વર્તન કર્યું છે કે કેમ, તે

પ્રાથમિક રીતે હકીકતનો પ્રશ્ન છે. જે પક્ષકાર આવી દલીલ રજૂ કરે છે તેણે તે સાબિત કરવી પડે છે. (જુઓ પ્રફુલ્લા કુમાર મહાપાત્રા વિરુદ્ધ જય કૃષ્ણ મહાપાત્રા, એ આઈ આર ૧૯૯૪ ઓરી. ૧૭૩)

૪૭. ટૂંકમાં, જો સાદી ભાષામાં કહીએ તો, શું એવું કહી શકાય કે પક્ષકાર અથવા ત્રાહિત પક્ષ દ્વારા ભંગને સહાય કરવા કે પ્રોત્સાહન આપવા માટેના માત્ર મનાઈદુકમના ભંગના કિસ્સામાં જ કોર્ટની અંતર્ગત સત્તાનો ઉપયોગ થઈ શકે, અને એવા ત્રાહિત પક્ષના કિસ્સામાં નહીં કે જેને આદેશની જાણકારી હતી, પરંતુ તેણે તેનું ઉદ્ધંધન કરવાનું નક્કી કર્યું, જે હજુ પણ ન્યાયના વહીવટમાં અવરોધ ઊભો કરવા માટે દોષિત હોઈ શકે, છતાં તે કોઈપણ પુનઃસ્થાપના આદેશને આધીન રહેશે નહીં? મને લાગે છે કે આને વિગતવાર ચર્ચાની જરૂર નથી. કોઈ પણ વ્યક્તિ ન્યાયના માર્ગમાં અવરોધ ઊભો કરી શકે નહીં. કોર્ટના આદેશ/નિર્દેશના અમલીકરણમાં મોટો અને ઉગ્ર અવરોધ ઊભો કરીને કોઈ પણ વ્યક્તિ છટકી શકે નહીં. આવી સ્થિતિમાં માત્ર એક જ પ્રશ્ન સુસંગત રહેશે, કે શું આવી વ્યક્તિએ દાવો કરેલો અધિકાર આદેશના ઉદ્ધંધન દ્વારા પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો કે પછી મનાઈદુકમથી પ્રભાવિત થયા વિના સ્વતંત્ર રીતે તેનામાં અસ્તિત્વ ધરાવતો હતો. ઉપર જણાવ્યા સિવાયનો બીજો કોઈ કાયદો હોઈ શકે નહીં કે કોઈપણ વ્યક્તિને તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા ખોટા કૃત્યના લાભો લણવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં અને આમ ભલે તે

દીવાની તિરસ્કાર માટે દોષિત હોય કે ફોજદારી તિરસ્કાર માટે, દોષિત વ્યક્તિને હંમેશા કોર્ટની અંતર્ગત હકુમત હેઠળ લાવી શકાય છે, જે દીવાની કે ફોજદારી તિરસ્કાર માટે અલગ હોતી નથી. પછી ભલે તે દીવાની તિરસ્કાર હોય કે ફોજદારી તિરસ્કાર, તે કોર્ટનો તિરસ્કાર છે અને કોઈપણ કિસ્સામાં આદેશનો અનાદર એ ન્યાયના વહીવટમાં અવરોધ છે.

૪૮. મારા મતે, ભલે રેકર્ડ પર સરસ્વતીબેન અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ ખરીદનાર વચ્ચેની મિલીભગત દર્શાવતા કેટલાક પરિસ્થિતિ પુરાવાઓ છે, તેમ છતાં સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૩૯ રૂલ ૨એ હેઠળ પ્રતિવાદી નંબર ૨ સામે કાર્યવાહી કરવા માટે તે પૂરતા ન હોઈ શકે. આ સંદર્ભમાં, અપીલકર્તા વતી પ્રચંડ રીતે રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ એ છે કે પડકારવામાં આવેલો આદેશ રદ કરવામાં આવે અને દાવા સાથે આંક ૨૧૧ ની અરજીની નવી સિરેથી વિચારણા કરવા માટે બાબત સિવિલ કોર્ટને પરત મોકલવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અપીલકર્તા એવું ઈચ્છે છે કે આ કોર્ટ બાબતને એ નિર્દેશ સાથે સિવિલ કોર્ટને પરત મોકલે કે દાવાની કાર્યવાહીમાં પક્ષકારો દ્વારા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ રજૂ કરવામાં આવે તેના આધારે આંક ૨૧૧ ની અરજીની નવી સિરેથી સુનાવણી થાય અને નિર્ણય લેવાય. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, હું તેમ કરવા માટે વલણ ધરાવતો નથી.

૪૯. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, શ્રી જોશીએ સુપ્રીમ કોર્ટના 'શ્રી પાણિમૂળા દેવી ટેમ્પલ (ઉપર જણાવેલ)' ના કેસના ચુકાદા તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"જો હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યા મુજબ, વાદીઓએ તેમનો કેસ સાબિત કરવા માટે પૂરતા પુરાવા રજૂ ન કર્યા હોત, તો સામાન્ય રીતે, તે બાબતનો અંત હોવો જોઈએ. કોઈપણ સંજોગોમાં, મંદિર એક ખાનગી મંદિર છે એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સદર દસ્તાવેજોની વિસ્તૃત વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જેને ધ્યાનમાં લેતાં હાઈકોર્ટનો એ નિષ્કર્ષ કે આંક બી-૧ થી બી-૪ એ કોઈ હકારાત્મક નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે પૂરતા ન હતા, તે અમને યોગ્ય લાગતો નથી. આવા સંજોગોમાં, નવા સીરિથી વિચારણા માટે દાવાને પરત મોકલવો એ વાસ્તવમાં વાદીઓને તેમનો કેસ સાબિત કરવાની બીજી તક પૂરી પાડે છે."

૫૦. ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંત લાગુ પાડતાં, શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી કે, અપિલકર્તા ખરીદદારને મનાઈદુકમના અનાદર અથવા ભંગ માટે દોષિત ઠેરવવા પૂરતા પુરાવા

રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવાથી, અરજી આંક -૨૧૧ ને નવેસરથી વિચારણા માટે પરત મોકલવાની પ્રાર્થના કરીને બીજી તક મેળવવાનો અધિકાર ધરાવતો નથી.

૫૧. પ્રથમ દૃષ્ટિએ એવું જણાય છે કે અપિલકર્તા આ બાબતને પરત મોકલવાની માંગણી એ આશાએ કરી રહ્યો છે કે જો અંતે તે સ્વર્ગસ્થ સરસ્વતીબેન અને પ્રતિવાદી નં. ૨ વચ્ચેની સાંઠગાંઠ સ્થાપિત કરવામાં સફળ થશે અને અદાલત પ્રતિવાદી નં. ૨ને કોઈપણ રીતે દોષિત ઠેરવશે, તો તે અદાલત સમક્ષ એવી જાહેરાત મેળવવાની માંગણી કરી શકશે કે મનાઈહુકમના ભંગમાં કરવામાં આવેલ વેચાણખત અમાન્ય જાહેર કરવામાં આવે. અપિલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો કરારના વિશિષ્ટ પાલન માટેનો છે. જો અપિલકર્તા મનાઈહુકમના ભંગના આધારે વેચાણખતને અમાન્ય જાહેર કરાવવામાં સફળ થશે, તો દાવામાંનો વિવાદ સીધો અપિલકર્તા અને સ્વર્ગસ્થ સરસ્વતીબેનના કાયદેસરના વારસદારો વચ્ચે રહેશે. જો મનાઈહુકમના ભંગમાં કરવામાં આવેલ વેચાણખતને અમાન્ય જાહેર કરવામાં નહીં આવે, તો અપિલકર્તાએ મૂળ માલિકના સ્થાને આવેલા ખરીદદાર તરીકે પ્રતિવાદી નં. ૨ સામે હુકમનામું મેળવવું પડશે. ટૂંકમાં, જો અંતે કરારના વિશિષ્ટ પાલનની રાહત મંજૂર કરવામાં આવશે, તો અદાલત પ્રતિવાદી નં. ૨ને અપિલકર્તાના પક્ષમાં વેચાણખત કરી આપવા માટે નિર્દેશ આપી શકશે.

પર. મનાઈહુકમના કથિત ભંગના કારણે વેચાણને અમાન્ય જાહેર કરવાનો આદેશ મેળવવા માટે અપિલકર્તા દ્વારા અદાલત સમક્ષ કરાયેલી માંગણી હવે ઘણી મોડી થઈ ગઈ છે. થોમ્સન પ્રેસ (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ વિરુદ્ધ નાનક બિલ્ડર્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટર્સ પ્રા. લિ. તથા અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ સર્વોચ્ચ અદાલત ૨૩૮૯ ના ચુકાદામાં પરિચ્છેદ-પરમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

"પર. તેથી, તેમાં કોઈ શંકાને સ્થાન રહેતું નથી કે દાવો ચાલુ હોય તે દરમિયાન કરવામાં આવેલ દાવાગ્રસ્ત મિલકતનું હસ્તાંતરણ આરંભથી જ શૂન્ય નથી અને આવી મિલકતનો ખરીદદાર પ્રલંબિત દાવામાં વાદીના હકોને આધીન રહીને જ તે વ્યવહાર પ્રાપ્ત કરે છે. ઉપરોક્ત નિર્ણયો એવી હકીકતની પરિસ્થિતિ સાથે સંબંધિત નથી કે જેમાં સક્ષમ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ મનાઈહુકમના ભંગમાં વેચાણખત કરવામાં આવ્યું હોય, તેમ છતાં અમને એવું માનવાનું કોઈ કારણ જણાતું નથી કે આવા મનાઈહુકમના ભંગથી સંપૂર્ણ વેચાણ અથવા અન્ય કોઈપણ પ્રકારનું હસ્તાંતરણ બિનઅસરકારક બની જાય. મનાઈહુકમનો ભંગ કરનાર પક્ષકાર નિઃસંદેહ તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ ભંગ માટે શિક્ષાને પાત્ર બની શકે, પરંતુ તે વ્યવહારના પક્ષકારો વચ્ચે થયેલું વેચાણ માત્ર તેના કારણે અમાન્ય બનતું નથી

અને તે માન્ય જ રહે છે, જો કે વેચનાર વિરુદ્ધના દાવામાં સક્ષમ અદાલત જે કોઈ નિર્દેશો આપે તેને આધીન રહેશે."

૫૩. આમ, ઉપરોક્ત સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે મનાઈહુકમના કોઈપણ આદેશના ભંગમાં વેચાણખત કરવામાં આવ્યું હોય તો પણ માત્ર તે કારણસર વેચાણ અમાન્ય બનતું નથી. તે વ્યવહારના પક્ષકારો વચ્ચેનું વેચાણ માન્ય રહેશે અને વેચનાર વિરુદ્ધના દાવામાં સક્ષમ અદાલત જે કોઈ નિર્દેશો આપે તેને આધીન રહેશે. સાથે સાથે સર્વોચ્ચ અદાલતે એ પણ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે મનાઈહુકમનો ભંગ કરનાર પક્ષકાર નિઃસંદેહ તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ ભંગ માટે શિક્ષાને પાત્ર બની શકે, પરંતુ માત્ર તે કારણસર વ્યવહારના પક્ષકારો વચ્ચેનું વેચાણ અમાન્ય બનતું નથી.

૫૪. મારે એ બાબતનું સ્મરણ રાખવું જરૂરી છે કે હું દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૦૪ તથા હુકમ ૪૩ નિયમ ૧ની જોગવાઈઓ હેઠળની પરચૂરણ દીવાની અપીલનો નિર્ણય કરી રહ્યો છું. પ્રથમ અદાલતે પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ મનસ્વી રીતે, સ્વેચ્છાચારી રીતે અથવા વિકૃત રીતે કર્યો હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હોય અથવા હુકમ ૩૯ નિયમ ૨(ક) હેઠળની અરજી જેવી અરજીના નિર્ણયને નિયંત્રિત કરતા કાયદાના સ્થાપિત સિદ્ધાંતોની અવગણના કરવામાં આવી હોય, તે સિવાય

અપીલ અદાલત પ્રથમ અદાલતના વિવેકાધિકારના ઉપયોગમાં હસ્તક્ષેપ કરીને પોતાનો વિવેકાધિકાર તેનો સ્થાને મૂકશે નહીં. કાયદાનો સ્થાપિત સિદ્ધાંત એવો છે કે વિવેકાધિકારના ઉપયોગ સામેની અપીલ સિદ્ધાંત આધારિત અપીલ ગણાય છે. અપીલ અદાલતે માત્ર એ કારણસર કે જો તેણે સુનાવણીના વચગાળાના તબક્કે આ બાબતનો વિચાર કર્યો હોત તો તે ભિન્ન નિષ્કર્ષે પહોંચી હોત, તે આધારે નીચેની અદાલત સમક્ષ રહેલી સામગ્રીનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરીને ભિન્ન નિષ્કર્ષે પહોંચવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ નહીં. જો નીચેની અદાલતે પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ વાજબી રીતે અને ન્યાયિક ઢબે કર્યો હોય, તો માત્ર એટલા કારણસર કે અપીલ અદાલત ભિન્ન અભિપ્રાય ધરાવતી હોત, તે પ્રથમ અદાલત દ્વારા વિવેકાધિકારના ઉપયોગમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે પૂરતું કારણ બની શકે નહીં. (વૉન્ડર લિમિટેડ તથા અન્ય વિરુદ્ધ એન્ટોક્સ ઇન્ડિયા પ્રા. લિ., (૧૯૯૦) એસ.સી.સી. ૭૨૭ જુઓ.)

૫૫. સમગ્ર બાબતના સર્વાંગી વિચાર પછી હું એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું કે અરજી આંક -૨૧૧ નામંજૂર કરતો દીવાની અદાલતનો આદેશ બદલવો જોઈએ નહીં. મારા મત મુજબ, જે દિવસે દીવાની અદાલતે વાદી દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૨ને દાવાગ્રસ્ત મિલકતનો વિકાસ કરતા અટકાવવાના હેતુથી કરવામાં આવેલી અરજી આંક -૨૦૯ નામંજૂર કરી, તે દિવસથી વર્તમાન અપીલમાં જે મુદ્દો મારા વિચારાધીન છે તેનો વ્યવહારિક રીતે અંત આવી ગયો હતો. અરજી આંક -૨૦૯ નામંજૂર કરતો દીવાની

અદાલતનો આદેશ ત્યારબાદ આ અદાલતે હુકમ સામેની અપીલમાં યથાવત્ રાખ્યો હતો અને અંતે હુકમ સામેની અપીલમાં આ અદાલતના આદેશને પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે યથાવત્ રાખ્યો હતો. પ્રતિવાદી નં. રને દાવાગ્રસ્ત મિલકતનો વિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. આ તમામ અનુગામી ઘટનાઓને ધ્યાનમાં લેતા, હવે આ તબક્કે એવું કહેવું અતિશયોકિતપૂર્ણ થશે કે પ્રતિવાદી નં. રએ સ્વર્ગસ્થ સરસ્વતીબેન સાથે સાંઠગાંઠ અથવા મિલીભગત કરીને મનાઈહુકમનો ભંગ કર્યો હતો અને તેથી તેને યોગ્ય રીતે શિક્ષા થવી જોઈએ.

૫૬. પરિણામે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે. વિશેષ દીવાની દાવો નં. ૬૬/૧૯૯૨ હવે સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવે અને આ આદેશની રિટ દીવાની અદાલતને પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી એક વર્ષની અંદર તેનો નિકાલ કરવામાં આવે. વિશેષ દીવાની દાવો નં. ૬૬/૧૯૯૨નો નિર્ણય સંબંધિત અદાલત પોતાના ગુણદોષના આધારે કરશે અને આ ચુકાદામાં આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ અવલોકનથી કોઈપણ રીતે પ્રભાવિત થશે નહીં.

૫૭. મુખ્ય બાબતમાં કરવામાં આવેલા આદેશને અનુસંધાને, જો કોઈ દીવાની અરજી બાકી હોય તો તેનો પણ નિકાલ થયેલો ગણવામાં આવે છે.

વાહિદ

વિષય :

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DI એસ સીLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.